

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické a sociální etiky

Diplomová práce

Horolezectví
jako cesta k získání odvahy ve víře?

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor práce: Petr Kalas

Studijní obor: Teologie

Ročník: Pátý

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

22. března 2010

.....

Děkuji vedoucímu diplomové práce za věnovaný čas, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále děkuji ThLic. Antonínu Pražanovi a Václavu Jiráčkovi za jazykové korektury práce a také RSDr. Jánů Mišovičovi za praktické rady ohledně distribuce a zpracování dotazníků.

ÚVOD	7
1 LOGOTERAPIE V. E. FRANKLA	10
1.1 VIKTOR EMANUEL FRANKL – KRÁTKÝ ŽIVOTOPIS	10
1.2 FRANKL A VŮLE KE SMYSLU	11
1.3 KDY ČLOVĚK HLEDÁ SMYSL	12
1.4 LOGOTERAPIE.....	14
1.5 VÝCHOVA K ODPOVĚDNOSTI	16
1.6 HLEDÁNÍ SMYSLU	17
1.7 NALEZENÍ SMYSLU JAKO CÍL?.....	19
1.8 ŽIVOT BEZE SMYSLU	19
1.9 ZÁVĚR KAPITOLY	21
2 PROCES INDIVIDUACE V ANALYTICKÉ PSYCHOLOGII C. G. JUNGA	23
2.1 ŽIVOTOPIS CARLA GUSTAVA JUNGA (1875 – 1961).....	23
2.2 ZÁKLADNÍ POJMY JUNGOVY ANALYTICKÉ PSYCHOLOGIE.....	25
2.2.1 Vědomí.....	25
2.2.2 Nevědomí.....	25
2.2.3 Kolektivní vědomí.....	26
2.2.4 Kolektivní nevědomí.....	26
2.2.5 Individuace	27
2.2.5.1 Fáze individuace.....	28
2.3 ARCHETYPYOVÉ SYMBOLY	29
2.3.1 Persona	29
2.3.2 Stín.....	29
2.3.3 Animus a anima	30
2.3.4 Moudrý stařec a velká matka země	31
2.3.5 Bytostné Já (Selbst nebo také Self).....	32
2.4 ZÁVĚR KAPITOLY	33
3 CHARAKTERISTIKA DNEŠNÍ SPOLEČNOSTI	34
3.1 ÚVOD KAPITOLY	34
3.2 POSTMODERNA	34
3.2.1 Kulturní vzorce postmoderního života jako metafora.....	36
3.2.1.1 Zevloun.....	36
3.2.1.2 Tulák	37
3.2.1.3 Turista.....	37

3.2.1.4	Hráč.....	38
3.3	INDIVIDUALIZACE	38
3.4	POSTMATERIALISMUS	39
3.5	TOUHA PO ZÁŽITKU.....	40
3.6	ZÁVĚR KAPITOLY.....	40
4	VOLNÝ ČAS V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA A JEHO VÝZNAM PŘI HLEDÁNÍ ŽIVOTNÍHO SMYSLU	42
4.1	ÚVOD	42
4.2	VOLNÝ ČAS	43
4.2.1	<i>Náplň volného času podle statistik.....</i>	<i>44</i>
4.2.2	<i>Funkce volného času.....</i>	<i>45</i>
4.3	PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU.....	46
4.3.1	<i>Historický vývoj pedagogiky volného času.....</i>	<i>46</i>
4.4	ZÁVĚR KAPITOLY.....	48
5	SPORT A JEHO STRUČNÉ DĚJINY	50
5.1	ÚVOD	50
5.2	KRÁTKÝ PŘEHLED HISTORIE SPORTU.....	50
5.2.1	<i>Prapočátky sportu.....</i>	<i>50</i>
5.2.2	<i>Sport v Egyptě, Číně a Indii.....</i>	<i>51</i>
5.2.3	<i>Řecko, počátek sportu.....</i>	<i>51</i>
5.2.3.1	<i>Olympijské hry.....</i>	<i>52</i>
5.2.4	<i>Gladiátorské hry v Římě.....</i>	<i>53</i>
5.2.5	<i>Sport ve středověku.....</i>	<i>54</i>
5.2.6	<i>Předznamenání moderního pojetí sportu.....</i>	<i>55</i>
5.2.7	<i>Novodobé olympijské hry.....</i>	<i>57</i>
5.2.8	<i>Filosofie olympismu.....</i>	<i>57</i>
5.2.9	<i>Současné postavení sportu.....</i>	<i>58</i>
5.3	ZÁVĚR KAPITOLY.....	59
6	HOROLEZECTVÍ.....	60
6.1	HISTORIE HOROLEZECTVÍ	60
6.2	HOROLEZECKÉ DISCIPLÍNY	64
6.3	ZÁVĚR KAPITOLY	65
7	HODNOTY	66
7.1	DRUHY HODNOT	67
7.1.1	<i>Přírodní hodnoty.....</i>	<i>67</i>

7.1.2	<i>Civilizační hodnoty</i>	67
7.1.3	<i>Duchovní hodnoty</i>	67
7.2	HOROLEZECKÉ HODNOTY	68
7.2.1	<i>Výjimečnost horolezectví</i>	69
7.2.2	<i>Poznej sám sebe</i>	70
7.2.3	<i>Upřímnost</i>	71
7.2.4	<i>Pokora</i>	72
7.2.5	<i>Zodpovědnost</i>	73
7.2.6	<i>Přátelství</i>	74
7.2.7	<i>Schopnost poučit se z chyb</i>	75
7.2.8	<i>Prožitek</i>	76
7.3	ZÁVĚR KAPITOLY	78
8	HOROLEZECKÉ HODNOTY - PRAKTICKÁ ČÁST	79
8.1	ÚVOD.....	79
8.2	HODNOTY – ROZESLANÝ DOTAZNÍK.....	79
8.3	METODIKA VÝZKUMU.....	79
8.4	VÝSLEDKY.....	80
	ZÁVĚR	91
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	94
	PŘÍLOHY	100
I.	DOTAZNÍK, ROZESÍLANÝ V RÁMCI ANKETY MEZI HOROLEZCI.....	100

Úvod

Před dvanácti lety jsem se poprvé dostal blíže ke sportu, který mě lákal už jako malého kluka, totiž k horolezectví. Byl pro mě – coby dospívajícího člověka – objevem nového světadílu aktivního pohybu. Tento sport jsem měl od počátku spojen s lidmi, kteří jsou dodnes mým vzorem a kterých si velmi vážím. Je to sport spojený s pohybem v přírodě a mnoha situacemi, které mi analogicky připomínají reálnou životní situaci. O několik let později jsem se stal řeholníkem – salesiánem. Protože je tedy horolezectví mým oblíbeným sportem, který, jak jsem přesvědčen, má co nabídnout, věnoval jsem se při práci v salesiánských střediscích výchově mladých prostřednictvím horolezeckých aktivit.

Salesiáni pracují ve svých střediscích s mladými, zaměřují se na jejich volný čas, nabízejí jim jeho smysluplné naplnění prostřednictvím nejrůznějších činností, sport nevyjímaje. Všechny tyto činnosti by v ideálním případě měly být prostředkem k tomu, aby pomohly mladým lidem zorientovat se v životě, aby pak dokázali klást důraz na podstatné hodnoty a plně se stávali lidmi, kteří mají svůj život pevně v rukou a nenechali se vléci proudem většiny neznámo kam. Nejvyšším cílem, který si salesiáni kladou v práci s mladými, je umožnit a nabídnout jim cestu ke Kristu, Božímu Synu.

Volný čas je prostředek k tomu stát se plněji člověkem, který je zodpovědný za svoje chování, jednání, za ostatní ve své rodině a ve společnosti. To všechno však předpokládá, že jednotlivé volnočasové aktivity budou mít co nabídnout, budou založeny na hodnotách, které jsou důležité pro život člověka.

Cílem této diplomové práce je odpovědět na otázku, *jestli je horolezectví jako sportovní aktivita schopno člověku nabídnout hodnoty podstatné pro jeho život, hodnoty, které ve svém životě prakticky upotřebí.*

To není otázka zbytečná. Naopak. Často před začátkem tréninku na horolezeckém kroužku, nebo v případě rozhodování se zda postavit novou lezeckou stěnu či nikoliv, jsem se ptal, jestli je to aktivita, která skutečně nabízí to podstatné. Jestli je horolezectví činností, která má svoje místo i v salesiánském způsobu práce. A protože jsem se těmito otázkami zabýval doposud okrajově, rozhodl jsem se věnovat jim tuto diplomovou práci a více se nad nimi zamyslet.

Horolezectví jako cesta k získání odvahy ve víře? Tak zní název této práce. Je to věta, která vystihuje i podstatu salesiánské práce. Slovo víra zde má několik významů. Prvním z nich je *víra v sebe*, v silného, zdravého, i když v mnoha směrech nedokonalého člověka, který je schopen převzít odpovědnost za svůj život. Druhým významem je *víra ve smysl lidského konání* na tomto světě, víra v to, že má cenu usilovat o celistvý rozvoj osobnosti člověka a celé společnosti. Vírou máme na mysli i *vztah k Bohu*, který je naším nejvyšším smysluplným cílem. Tato práce se zabývá prvními dvěma uvedenými významy víry, ten třetí ponechává stranou, snad z nedostatku prostoru, snad z respektu k onomu tajemství, kterým je víra jako dar od Boha, zejména však proto, že první dva významy víry chápe jako nezbytné pro uvedení třetího významu víry.

Vnitřní struktura práce je následující. Nejprve uvedeme dvě kapitoly, zabývající se smyslem našeho života. Oba pohledy – logoterapie i analytická psychologie – se ptají po smyslu života a konkrétně o něm hovoří. Obě dvě *vídeňské školy* se shodují v tom podstatném, a sice, že život má smysl zejména tehdy, přebírá-li za něj člověk odpovědnost. Následuje kapitola, která se snaží charakterizovat současnou společnost a ptát se na to, zda i v dnešní době platí teze V. E. Frankla i J. C. Junga, kteří se zabývali smyslem života člověka a jeho jednáním. Další kapitolou je pojednání o volném čase, respektive pedagogice volného času. Ta se totiž zabývá činností, kterou člověk koná v době, o které rozhoduje naprosto sám. A jestli je člověk odpovědný a usiluje o rozvoj, měla by aktivita, kterou si svobodně zvolí, být *vlajkovou lodí* jeho odpovědnosti. Ve svobodně vybrané činnosti se totiž dnešní člověk, jak níže uvidíme, zcela realizuje, ale také si právě při těchto aktivitách osvojuje přístup k životu, k mnoha důležitým otázkám a také k hodnotám, které jsou pro jeho život určující. Po těchto obecnějších kapitolách uvedeme kapitolu o sportu, který je jednou z nejčastějších činností, které člověk ve svém volném čase vykonává. Naším cílem bude podívat se na vývoj sportu a na smysl jeho provozování. Touto kapitolou se již dostaneme k jádru naší otázky. Skrze sport se dostaneme ke konkrétní sportovní činnosti, tedy k horolezectví a k otázce po smyslu a zejména hodnotách, které horolezecký sport nabízí. Nejdříve o této problematice pojednáme v obecnější kapitole, kdy

budeme vycházet z horolezecké literatury, a následující poslední kapitolou předáme slovo samotným horolezcům. Jejich výpovědi představíme prostřednictvím ankety – dotazníku, který jsme za tímto účelem rozeslali. Nejvíce nás bude zajímat, *proč se jednotliví respondenti věnují horolezectví a zejména, které hodnoty jsou podle nich při tomto sportu důležité a které je možné upotřebit v našem běžném životě.*

Práci uzavřeme závěrem, ve kterém se pokusíme porovnat teoretickou část práce s výsledky ankety, tedy s konkrétním pohledem lidí, kteří se horolezectví věnují a jsou proto kompetentní vyjádřit se k této problematice.

1 Logoterapie V. E. Frankla

1.1 Viktor Emanuel Frankl – krátký životopis¹

Viktor Emanuel Frankl se narodil ve Vídni, kam se jeho rodiče krátce předtím přestěhovali z Pohořelic u Brna, v roce 1905 jako druhý ze tří dětí. Vyrůstal a žil ve Vídni, v místě kde působili slavní psychiatři Sigmund Freud a Alfred Adler. Frankl se již od mládí zajímal o psychiatrii. V roce 1930 získal na Vídeňské univerzitě lékařský titul. Po studiu byl poslán na psychiatrické oddělení Vídeňské nemocnice, kdy se léčily ženy, které se pokusily o sebevraždu.

V roce 1942 se Frankl oženil se svojí první ženou Tilly. O devět měsíců později byli oba deportováni do koncentračního tábora v Terezíně. Postupně prošel čtyři nacistické lágry. Nějakou dobu byl i v táboře Osvětim, kde prováděl své experimenty nechvalně známý Josef Mengele. Tady se Frankl ocitl ve velmi složité situaci, kdy byl při rozdělování vězňů poslán mezi ty, kteří později zemřeli v plynové komoře. Se štěstím se mu však podařilo nepozorovaně přeběhnout ke druhé skupině, k těm, kteří byli ušetřeni. On se zachránil, avšak jeho manželka, rodiče a ostatní členové rodiny v Osvětimi zemřeli.

Po válce se Frankl vrátil do Vídně, kde se stal ředitelem neurologického zdravotního centra. V této funkci setrval až do roku 1971. Oženil se se svojí druhou ženou Eleonorou. V němčině vydal knihu, v níž uvedl základní nástin a představu o logoterapii. Byla psaná na základě zápisků z koncentračního tábora. V roce 1959 byla přeložena do angličtiny a o čtyři roky později byla v revidovaném vydání uveřejněna pod názvem *Lékař a duše: úvod do logoterapie*. V českém překladu byla vydána pod názvem *Lékařská péče o duši*².

Jako profesor psychiatrie a neurologie působil a učil Frankl ve Vídni až do svých 85 let. Věnoval se především psychiatrii, zvláště pak své koncepci *logoterapie*. Publikoval více než 30 knih, přednášel na desítkách škol po celém světě, získal mnoho ocenění a čestných doktorátů.

---

¹Srov. *Life and works of Viktor Frankl*. Dostupné na:
<<http://www.logotherapyinstitute.org/life-and-works.html>>.

²FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*.

Byl náruživým sportovcem, mezi jeho oblíbené sporty patřilo horolezectví.³ Zajímavou může být informace, že ve svých 67 letech Frankl získal pilotní průkaz nebo také to, že v Rax Alpen (na jih od Vídně) je po něm pojmenováno několik lezeckých cest.

1.2 Frankl a vůle ke smyslu

Ve 20. století vznikly tři tzv. *Vídeňské školy psychoterapie*. První je psychoanalýza Sigmunda Freuda, druhou individuální psychologie a třetí je *logoterapie*, jejímž autorem a zakladatelem je Viktor Emanul Frankl. Právě logoterapií se budeme v úvodu této práce podrobněji zabývat.

Sigmund Freud došel během svých studií a výzkumů k závěru, že to, co člověk ve svém životě hledá především, je slast a ta je hlavním motorem, jeho hlavní motivací, ke které směřuje všechno své jednání. Neměli bychom však zapomínat, že tato motivace ve Freudově pojetí slouží k odstranění vnitřního napětí. Tedy i Freud považuje *duševní aparát*⁴ za něco, jehož úkolem je zpracovat podněty, které k člověku přicházejí zvenčí.

Další významnou psychologickou teorií je Adlerova *individuální psychologie*. Ta se zabývá především motivací člověka k tomu, aby překonal pocit méněcennosti.⁵ Základní silou je zde touha po uplatnění a touha po moci. Jde o psychologii, která je - stejně jako Freudova psychoanalýza - označována termínem *hlubinná*.

Ve Freudově pojetí však, podle Frankla⁶, chybí *ontologická charakteristika lidského bytí*, kterou je možné označit jako *sebetranscendentní existence*. Nejhlubším zájmem člověka totiž není vnitřní stav, ať už se jedná o slast nebo

---

³ Horolezectví měl Frankl opravdu rád. Dokonce se říkalo, že dvě lezecké cesty, které jsou po Franklovi pojmenované, pro něj znamenají víc než 27 udělených čestných doktorátů. (Srov. FRANKL, V. *Co v mých knihách není*, s. 33.)

⁴ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomeny Boh*, s. 90.

⁵ Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 480.

⁶ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomeny Boh*, s. 90.

vnitřní vyrovnanost. Člověk je naopak orientovaný na svět okolo a právě v něm hledá smysl, který se pokouší naplnit.

Vedle zmiňované hlubinné psychologie, jejímiž zástupci jsou psychoanalýza a individuální psychologie, staví Frankl *výškovou psychologii*⁷, která se orientuje ne tak na to vnitřní, ale na vnější, a sice na potřebu hledání smyslu v tom, co člověk dělá, co a jak prožívá. Nejedná se však o opozici k hlubinné psychologii, jde spíše o jejího partnera, se kterým je komplementárně spojená.

Jednotlivé vídeňské školy, respektive jejich základní charakteristiku je možné popsat jednoduchou definicí. Freudovu teorii Frankl označuje jako *vůli ke slasti*, Adlerovo pojetí jako *úsilí o převahu nad méněcenností* a svoji charakteristiku člověka a jeho základní motivaci jako *vůli ke smyslu*.⁸

Sigmund Freud v jednom dopise princezně Bonapartové napsal: *V okamžiku, kdy se někdo ptá po smyslu a hodnotě života, je nemocen. Jenom přiznal, že má zásobu neuspokojeného libida*.⁹ S tímto jeho názorem však Frankl zásadně nesouhlasí. Otázka člověka po smyslu je výsadní záležitostí člověka, nikdo jiný se totiž takto ptát nemůže a nedokáže. A potom, hledání a zpochybnění smyslu je výrazem odpovědnosti za svůj život, kterou, jak uvidíme v dalších kapitolách, hledající člověk na sebe bere.

1.3 Kdy člověk hledá smysl

Během života se každý z nás dříve nebo později setká s otázkou po smyslu naší existence a smyslu našeho konkrétního života. Taková otázka přichází zpravidla v době tzv. adolescence, kdy si člověk utváří základní pohled na svět a postupně se s ním identifikuje.¹⁰ Nedílnou součástí tohoto poznávání jsou

---

⁷ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomeny Boh*, s. 91.

⁸ Pod tímto názvem Frankl vydal dokonce celou publikaci: *Der Wille zum Sinn*.

⁹ Srov. FRANKL, V. *Vůle ke smyslu*, s. 165.

¹⁰ S touto otázkou byl Frankl konfrontován, a vzpomíná na tuto situaci v několika svých publikacích (např. *Lékařská péče o duši*, s. 44.), už na střední škole. Stalo se totiž, že učitel

existenciální motivy jako *hledání platných a trvalých hodnot, potřeba přesahu vlastního života* a právě *hledání smyslu života*.¹¹ Adolescence není jediné období, kdy se člověk setkává s naléhavostí otázky po smyslu svého života, k tomu se však dostaneme níže.

O tom, že člověk je nasměrován k tomu, aby hledal smysl svého života a konání, se dočteme v úvodu snad každé knihy, zabývající se filosofickou antropologií. Toto základní téma lidského života je i otázkou, která stojí v pozadí veškerého lidského přemýšlení, spojeného s životem. Tedy celá filosofie je, myslíme, přinejmenším implicitně poháněná touto otázkou.

Potřeba smyslu je nejlidštější ze všech potřeb¹², které člověk projevuje a kterými se během svého života zabývá. Toto tvrzení dokládá i Maslowova *hierarchie potřeb*¹³. Je tedy možné říci, že otázka po smyslu je jakousi antropologickou vlastností či konstantou, jinými slovy jde o úkol či, s trochou nadsázky, rébus, který dříve nebo později nevyhnutelně a jistě čeká na každého z nás.

Je však nasnadě otázka *co je vlastně oním smyslem*, o kterém zde hovoříme. Říká-li logoterapie *smysl*, nemá na mysli nic abstraktního. Chápe jej jako konkrétní důvod nějaké situace, ve které se právě nachází stejně tak konkrétní osoba.¹⁴ Takovéto situace nás staví před otázku, na kterou odpovídáme tím, že něco vykonáme. Tato konání záleží na nás a my jsme ti, kdo rozhodují o konkrétní podobě činu.

---

přírodovědy prohlásil, že „...život organismu a tedy i člověka, není nic jiného, než proces oxidace, spalování“. Mladý Frankl náhle vyskočil a zeptal se učitele: „Ano, ale co však má celý náš život za smysl?“

¹¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 273.

¹² Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*, s. 92.

¹³ V ní Maslow rozdělil lidské potřeby do dvou kategorií: a) *fyziologické potřeby*, tzv. nižší – hlad, spánek, sex, etc.; b) *psychogenní*, tzv. vyšší potřeby – jistoty, lásky, uznání a na nejvyšším místě pomyslné pyramidy uvádí potřebu *sebeaktualizace* (či *sebepotvrzení*), která zahrnuje seberealizaci, potřebu uskutečnit to, čím člověk potenciálně je, nalézt smysl. (Srov. NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*, s. 469-470.)

¹⁴ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*, s. 93.

V úvodu kapitoly jsme řekli, že se s otázkou po smyslu setkáváme v období dospívání. Viktor Frankl však uvádí další situace, které nás bezprostředně staví před nutnost řešení této neodbytné otázky, otázky *jaký má můj život (ted' a tady) smysl*. Jedná se o situace, v nichž člověk svůj smysl našel anebo si jej bytostně uvědomuje.¹⁵

- První takovou situací, je okamžik, kdy vykonáme konkrétní čin, nebo vytvoříme nějaké dílo. Zde se nám spojuje smysl našeho konání se smyslem a významem výsledku naší činnosti.
- Za druhé můžeme vnímat smysl tehdy, kdy něco prožijeme, nebo něco s někým prožijeme. To jsou okamžiky, kdy nacházíme smysl nejen v konání, ale i v lásce. Vytváříme vztah. Milujeme konkrétní osobu a jsme pro ni ochotni vykonat mnoho, protože tím do jisté míry uskutečňujeme sami sebe.
- Třetí cesta k hledání a uvědomění si smyslu je situace, před kterou jsme postaveni a víme, že ji nemůžeme nikterak změnit a ovlivnit. Jsme tedy konfrontováni s osudem. V této chvíli, kdy situaci nezměníme, máme ještě jednu možnost, a sice změnit náš vlastní postoj k ní. „Jsou to chvíle, kdy člověk dozrává a roste, přerůstá sám sebe“¹⁶, dokáže proměnit ve smysl i tragédii. To dokážeme především tím, že měníme svůj postoj. Tento třetí bod se vztahuje i na existenciální zážitky jako jsou utrpení, vina a smrt.¹⁷

1.4 Logoterapie

Logoterapie je směr psychoterapie, jejímž cílem je zaměření se na hledání smyslu v jednotlivých životních etapách pacienta. Tolik velmi krátká, definice,

---

¹⁵ Srov. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*, s. 45.

¹⁶ FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*, s. 94.

¹⁷ Tato myšlenka není výsledkem Franklova filosofování. Je to drsná zkušenost osobního prožitku velmi těžkých chvil během dlouhých dnů strávených v koncentračních táborech, které jako vězeň č. 119104 (pod tímto číslem byl veden v Osvětimi) nakonec přežil.

kteřá vřak plně vystihuje podstatu. Podívejme se, co o logoterapii říkají jednak odborné publikace a samozřejmě sám její zakladatel – Viktor Emanuel Frankl.

Logoterapie – tento termín zavedl V. E. Frankl pro psychotherapeutický směr, který je zaměřen na klienta s důrazem na jeho sebepoznání a sebezřjetí a uvědomění si smysluplnosti jeho života v rámci reálného světa, ve kterém působí (function). Často je logoterapie označována jako třetí Vídeňská škola (Freudova a Adlerova jsou první dvě); Franklův směr je rovněž považován za důležitou součást humanistické psychologie.¹⁸

Logoterapie pomáhá pacientovi najít východiska z jeho existenciální frustrace¹⁹. Logos zde neznamená slovo, nýbrž smysl a „duchovnost“. Logoterapie nenutí pacientovi nějaký vlastní smysl zvenčí podle představ terapeuta. Chce mu pomoci najít jeho vlastní osobní životní smysl v souladu s jeho osobností.²⁰

Logoterapeuti probírají často filosofické otázky v příjemné a vřelé atmosféře, jejich nástrojem je však i konfrontace, vysvětlování a různé postupy, aby klienta přesvědčili o nutnosti zodpovědného a vědomého náhledu na existenciální vakuum, ve kterém žije. Záznamy o průběhu terapie naznačují, že kromě interpretace a konfrontace má své místo do značné míry i přesvědčování a zdůvodňování.²¹ Jde tedy o určitou formu zvyšování vědomí smyslu s důrazem na pacientovo uvědomění si vlastní odpovědnosti.

A co o logoterapii říká samotný Frankl? *Logoterapie je postup, který přistupuje k myšlenkovým pochodům pacienta a přistupuje k nim s logickými protiargumenty.*²² Cílem tohoto postupu je pomoci pacientovi odhalit smysl jeho vlastního života a to právě ve chvílích a problémech, které prožívá. Lékař - nebo řekněme psychotherapeut - nebojuje pomocí medikamentů, ale pomocí logické

---

¹⁸ Srov. REBER, S.A. *Dictionary of psychology*, s. 424.

¹⁹ Existenciální frustrace vzniká tehdy, když člověk pochybuje o smyslu své existence, když se smysl bytí stal sporným, nebo když dosavadní smysl ztratil své odůvodnění.

²⁰ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychotherapie*, s. 94-95.

²¹ Srov. PROCHASKA, J. O.; NORCROSS, J.C. *Psychotherapeutické systémy, průřez teoriemi*, s. 103.

²² FRANKL, V. *Vůle ke smyslu*, s. 32.

protiargumentace. Stává se pacientovi partnerem v dialogu, jehož cílem je, jak bylo řečeno, nalézt smysl. V těchto chvílích není nutné rozlišování na nemocného či zdravého pacienta, vždyť nejistota v otázce smyslu a jeho hledání je vlastní všem lidem. Námitkou k takovému postupu může být otázka, jestli potom není pacient jakýmsi rukojmím. Jestliže totiž lékař, psychoterapeut hovoří s pacientem a logickými argumenty posouvá rozhovor, mohl by mu jednoduše určit smysl on sám. Dovést ho, kam chce, a de facto mu vnutit svůj pohled na svět. Avšak úkolem lékaře je dostat pacienta tak daleko, aby dospěl ke svému vlastnímu názoru a pojetí života. A aby tedy přebral za svůj život plnou odpovědnost. Nic nepotřebuje člověk víc než právě co možná nejvyšší vědomí své vlastní odpovědnosti²³. S odpovědností je pevně spojena *svoboda člověka*, protože on je ten, kdo bude arbitrem při rozhodování jak se zachovat a co konkrétního podniknout.

Logoterapie zjišťuje fakta o prožívání hodnot u prostého a jednoduchého člověka, neboť ten ví, jaké měl pro svůj život podmínky, jaké okolnosti pro smysl práce, lásky, života.²⁴ „Logoterapie ve své teorii to, co je u prostého člověka samozřejmé, překládá do vědecké řeči.“²⁵

1.5 Výchova k odpovědnosti

Jestliže má být život člověka smysluplný, musí on sám vnímat situace, které se dějí okolo, jejichž je součástí a reagovat na ně. Viktor Frankl říká, že *smysluplný život* vlastně znamená *život plný úkolů*, za které člověk přebírá odpovědnost.²⁶

Viktor Frankl ve své logoterapii hovoří o určitém obratu v přístupu ke smyslu života²⁷. Život má totiž charakter úkolu – jde o posloupnost situací a

---

²³ Srov. FRANKL, V. *Vůle ke smyslu*, s. 33.

²⁴ Srov. FRANKL, V. *Psychoterapie pro laiky*, s. 20.

²⁵ Paul Polak o logoterapii in: FRANKL, V. *Psychoterapie pro laiky*, s. 20.

²⁶ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*, s. 80.

²⁷ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*, s. 17.

výzev, na něž člověk reaguje, rozhoduje se, co udělá, a je tedy tím, kdo *odpovídá*. Člověk není ten, kdo musí ze své vůle vyhledávat situace, v nichž by nalézal smysl. On je životem před tyto situace postaven. S jistou mírou nadsázky bychom mohli říci, že zde přichází hora k Mohamedovi.

Přijmout odpovědnost za sebe (a svoji svobodu) není věc jednoduchá. Známe to všichni z dob svého dětství, kdy jsme měli nějakou pravidelnou povinnost a byli za ni odpovědní. A jestliže není ve hře nic menšího než náš život, postoj člověka (tím spíše neurotika) je vyhýbavý. Snaží se omlouvat si mnoho věcí na základě různých okolností, a tak on sám není ten, kdo má život ve svých rukou. Největší argumentační zbraní je pak osud²⁸. „Svoji svobodu si takový člověk schovává za domnělou osudovost jak ze svého okolí, tak ze svého nitra.“²⁹

1.6 Hledání smyslu

Jestliže chceme hrát na hudební nástroj, potřebujeme znát noty a mít dobrý hudební sluch. Abychom mohli manuálně pracovat, potřebujeme zdravé a šikovné ruce. A stejně tak, když hledáme smysl svého života, rovněž potřebujeme mít nějaký nástroj, nebo lépe receptor, který nás vede a je tím, co koriguje samotné hledání. Tímto čidlem, orgánem, který člověka vede při hledání životního smyslu je svědomí³⁰.

Svědomí jako takové pracuje iracionálně³¹. Jak tomu rozumět? Naše vědomí vnímá věci, které jsou skutečné a které se dějí. Se svědomím je tomu jinak. To nevnímá věci, které *jsou*, ale vnímá věci a události tak, jak *by měly být*. Svědomí vnímá situaci jako to, co by se mělo uskutečnit, co není skutečné, ale je

---

²⁸ Viktor Frankl vzpomínal na svůj pobyt v koncentračním táboře, kde mu postupně zemřeli rodiče, manželka i bratr. On se stával čím dál víc apatickým k věcem okolo a byl takříkajíc smířen s osudem. Ani pro něho nebylo jednoduché najít smysl svého života, který měl, jak se zdálo, mít nedlouhé trvání. Avšak podařilo se mu to tím, že se začal věnovat spoluvězňům a sloužil jim jako lékař.

²⁹ FRANKL. *Vůle ke smyslu*, s. 33.

³⁰ Srov. FRANKL, V. *Psychoterapie pro laiky*, s. 19.

³¹ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomeny Boh*, s. 29.

možné. A jestliže má člověk poslouchat své svědomí, měl by se podle něj zachovat. Čili z možnosti, jak ji vidí svědomí, se stává nezbytnost, nutnost. A tím jsme se dostali k závažné otázce výchovy svědomí. Rakouská spisovatelka a psycholožka Marie von Ebner-Eschenbachová, v tomto kontextu používá imperativní výrok: „Bud' pánem své vůle a sluhou svého svědomí.“³²

Žijeme však ve složité době. V době, kdy biblické desatero není hlavním vodítkem našeho života, ba co víc, zdá se, že se úplně vytratilo. A proto je důraz na výchovu a zvláště na výchovu svědomí velmi důležitý. A zde by mohlo, alespoň na první pohled, dojít k určitému nepochopení či k nabourání posledního požadavku, a sice výchovy svědomí. Viktor Frankl totiž hovoří o tom, že člověk si nikdy nemůže být jistý tím, jestli se jeho svědomí nemýlilo, zda nepodlehlo nějakému klamu a jestli není tudíž špatně nastavené.³³ Říká také, že nejsme schopni rozeznat, jestli svědomí druhého může mít pravdu. Jak potom můžeme usilovat o výchovu svědomí, jestliže si nikdy nebudeme jisti, je-li dobře vychované? Tato snaha o výchovu svědomí by se stejně jako boj s větrnými mlýny mohla zdát zbytečnou. Frankl však nabízí odpověď.

Výchova sama ze své podstaty je výchovou k odpovědnosti. A jestliže má být člověk odpovědný, znamená to pro něj nutnost volby. Volby mezi dobrým a zlým, mezi špatným a horším, mezi dobrým a lepším. Dnešní svět je světem nadbytku (alespoň ten „náš“ evropský a západní vůbec), člověk může mít na co si vzpomene. Je neustále atakován nejen nabídkou zboží a služeb, ale i různých názorových proudů, a je nesnadné se orientovat v tom všem, co se okolo děje. Nicméně to neznamená, abychom neusilovali o rozlišování. Pak bychom mohli v klidu složit ruce, říci, že doba je prostě taková a stali bychom se jen součástí soukolí, které je bez našeho přičinění *kýmsi* poháněno. Naopak. Je nutné

---

³² FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*, s. 44.

³³ V několika svých knihách (např. *Neuvedomený Boh*, s. 78. *Psychologie pro laiky*, s. 19.) Frankl říká následující: *Svědomí může člověka také vést špatně. Ba co víc: Až do posledního okamžiku, do posledního vydechnutí člověk neví, zdali naplnil smysl svého života nebo se spíše mýlil. Ani na smrtelné posteli nebude vědět, zdali tento orgán, naše svědomí, nakonec nepodléhá klamání smyslu. Plyne z toho, že svědomí toho druhého mohlo mít pravdu.*

„rozdlišovat a ptát se na to, co má smysl a co nemá, učit se, co je podstatné a co není“.³⁴ Rozhodovat se s vědomím vlastní odpovědnosti.

1.7 Nalezení smyslu jako cíl?

Po uvedených větách a definicích by bylo nasnadě, na otázku uvedenou v nadpisu kapitoly, odpovědět *ano*, jsme u cíle, jestliže nalezneme smysl našeho života a našeho konání. O to nám jde především. Nicméně nemusí to být tak jednoznačné.

Řekli jsme, že *úkolem* člověka je ptát se po smyslu života, a také každé jednotlivé situace, nebo možná lépe – jednotlivých životních etap. Při tomto hledání jsme vedeni svědomím, o kterém si nikdy nemůžeme být jisti, že nás neomylně vede správnou cestou. Ať tak či onak, subjektivně viděno, dojdeme k objevení nějakého smyslu, tu ovšem cesta nekončí. Naopak. Začínáme znovu. A právě tato potřeba – hledání smyslu – nás udržuje v jakémsi tvůrčím napětí, s vědomím odpovědnosti za to, čím naplníme náš život. Naše odpovědnost je jednak vyjádřena činem, ale také odpovědností teď a tady. Odpovědnost za bytí je pro nás vždy *ad personam* a *ad situationem*.³⁵

Abychom tedy zodpověděli otázku v názvu kapitoly:: *ano*, nalezení smyslu je cílem. Tím to však nekončí. Hledáme další smysl další situace. A tak bude lépe napsat ne nalezení, ale nacházení, či hledání smyslu jako cíl.

1.8 Život beze smyslu

Hledání smyslu v sobě skrývá jedno velké nebezpečí. Tím je situace kdy *nemůžeme smysl nalézt* – může to být tím, že nejsme schopni, nebo snad ochotni, nebo je situace ještě komplikovanější. Ztráta smyslu člověka vede na cestu nespokojenosti. Jde o neurotický syndrom, který se skládá z triády *závislost*,

---

³⁴ FRANKL, V. *Psychoterapie pro laiky*, s. 20.

³⁵ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*, s. 17.

*agresivita a deprese*³⁶. Frankl uvádí příklady³⁷ několika výzkumů (Rakousko, Německo, USA), na základě kterých jednoznačně dochází k tomuto názoru.

Naprostá většina pacientů, kteří (v měřítku několika let – ne tedy aktuální soupis klientů) docházeli do psychoterapeutické poradny dr. Elisabeth Lukasové³⁸ v Mnichově, byli pacienti pocházející ze střední a vyšší vrstvy. Tedy lidé, kteří neměli žádnou hmotnou nouzi, nebyli v bezprostředním ohrožení života, ani netrpěli nevyлéčitelnou nemocí. Měli všechno vnější, potřebné k tomu, aby byli šťastní. Trpěli však psychickou nemocí. Naproti tomu pouze malá skupinka pacientů patřila mezi bezdomovce, sociálně slabé rodiny, které bydlely v ubytovnách a svým dětem zajistily sotva to nejnntnější k životu. A tito potřební, v mnoha případech doslova nuzní lidé byli psychicky zdraví, netrpěli neurózou, ani nepomýšleli na sebevraždu. Jednoduše neměli na takové myšlenky čas. Život před ně postavil důležitější úkoly. Důvod, proč není první zmiňovaná skupina šťastná, pochází z toho, že ztratili smysl svého života.³⁹

Jestliže člověk nenachází smysl, má potřebu si nějaký vytvářet, k něčemu se utíkat, jednoduše najít něco, co mu v jeho situaci odpoví. Často je však výsledkem takových pokusů spíš nesmysl, než opravdová hodnota. Člověk sklouzne a jeho život může nabýt podoby absurdního divadla⁴⁰, které se naživo odehrává v jeho životě.⁴¹ Druhým způsobem jak se bránit proti životu beze smyslu je subjektivní

---

³⁶ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*, s. 92.

³⁷ Srov. FRANKL, V. *Vůle ke smyslu*, s. 128.

³⁸ Elisabeth Lukasová je rakouskou psycholožkou a psychoterapeutkou, která rozvíjí teorii logoterapie Viktora Frankla, u kterého studovala během několika let strávených na vídeňské univerzitě. Později se přestěhovala do Německa, kde působila řadu let v psychologických poradnách pro rodiny.

³⁹ Srov. LUKASOVÁ, E. in: FRANKL, V. *Vůle ke smyslu*, s. 166-167.

⁴⁰ *Absurdní divadlo* - je směr avantgardního divadla a dramatu od poloviny 20. století. Zobrazovaná skutečnost je představena jako nesmyslná. Představuje témata osamělosti, odcizení člověka, úzkosti, nesmyslnosti existence, ztráty životních jistot. Mezi představitele tohoto typu dramatu patří Václav Havel.

⁴¹ Srov. FRANKL, V. *Psychoterapie pro laiky*, s. 18.

představa, která člověka vytrhuje z reality, a on je pod jejím pláštěm (zdánlivě a dočasně) spokojený.⁴²

Člověk ke svému šťastnému a spokojenému životu nepotřebuje umělý pocit smyslu. On je schopen si za každé okolnosti najít skutečný smysl. Četli jsme o životě V. E. Frankla, který strávil několik let v koncentračních táborech a mohl tomuto pocitu snadno podlehnout. Frankl ve svých knihách uvádí příklady matek, jejichž děti zahynuly v Osvětimi, vojáků, kteří byli po několik let věznění ve Vietnamu a mnohé další a na jejich příkladu a jejich svědectví ukazuje, co člověk dokáže vytrpět, má-li základní oporu – smysl.

Právě tam, kde je člověk konfrontován s osudem, který nelze změnit (může to být například nevléčitelná nemoc, nebo smrt někoho blízkého, nebo když jsme vystaveni nějaké situaci jako zcela bezmocní) také tam, ba právě tam⁴³, je možné smysluplně utvářet svůj život. Jedině v takové situaci můžeme uskutečnit to největší a nejlidštější v člověku – a to je schopnost změnit také tragédii v triumf člověka. To je tajemství bezpodmínečné smysluplnosti života: že člověk je právě v mezních situacích vyzván, aby podal svědectví o tom, čeho je schopen⁴⁴.

1.9 Závěr kapitoly

V této kapitole jsme se věnovali logoterapii. Její autor Viktor Emanuel Frankl na základě zkušeností z vlastního života vypracoval teoretický systém, pomocí kterého terapeut vede člověka při hledání smyslu a zejména při uvědomění si odpovědnosti za svůj život. Smysl je nezbytný, aby člověk mohl vést vyrovnaný a plnohodnotný život, ze kterého bude mít radost a bude si ho vážit. Smysl je zcela základní touhou – dokonce tou nejvyšší – každého člověka.

---

⁴² Při popisu těchto situací Frankl připomíná pokusná zvířata, na kterých uskutečnili vědci v Kalifornii v USA následující pokus. Zvířatům byla do hypotalamu voperována elektroda. Při uzavření elektrického obvodu pak zažívala pocit uspokojení hladu nebo sexuálního pudu. Nakonec byla zvířata naučena, jak si proud sama zapínat. Výsledkem bylo to, že sepnutí proudu zcela nahradilo jak skutečnou potravu, tak i partnera.

⁴³ Srov. FRANKL, V. *Vůle ke smyslu*, s. 167.

⁴⁴ Srov. FRANKL, V. *Vůle ke smyslu*, s. 167.

Je motorem, který dokáže motivovat a rozhybat složitý mechanismus, jakým člověk je.

Absence smyslu je nebezpečná, protože s ní vznikají trápení a neurózy, pocity nesmyslnosti a prázdnoty, které člověka mohou dovést k nějakému *nesmyslu* (například ke drogám⁴⁵), jímž zaplní život anebo k pocitu zbytečnosti a marnosti.

Při hledání smyslu nás vede svědomí, které je proto důležité pečlivě formovat a učit hledat hodnoty, které člověku pomáhají v orientaci při hledání smyslu. Jisté je však to, že člověk dokáže snést i ty nejtěžší podmínky a utrpení, jestliže zná jejich smysl. I proto můžeme ukončit kapitolu myšlenkou Friedricha Nietzscheho, kterou Viktor Frankl často citoval⁴⁶:

„Kdo ví proč je na světě, snese každý způsob života.“

---

⁴⁵ Srov. FRANKL, V. *Vůle ke smyslu*, s. 146, poznámka č. 3.

⁴⁶ FRANKL, V. *Psychoterapie pro laiky*, s. 30.

2 Proces individuace v analytické psychologii C. G. Junga

2.1 Životopis Carla Gustava Junga (1875 – 1961)⁴⁷

Carl Gustav Jung se narodil v rodině evangelického pastora Švýcarské reformované církve 26. 7. 1875. Dědeček z otcovy strany, Carl Gustav Jung, po němž Carl dostal jméno, byl uznávaným lékařem, rektorem Basilejské univerzity a velmistrem švýcarské lóže svobodných zednářů. V rodině Jungovy matky bylo několik farářů, i dva strýcové z otcovy strany byli faráři.

V dětství se Jung domníval, že jeho osobnost se skládá ze dvou různých částí. První část vedla běžný každodenní život, druhá mu zprostředkovávala tajemství a sny. Skrze tuto část osobnosti zažíval například zkušenost Boha.

Jung se dlouho rozhodoval o tom, co bude studovat. Přemýšlel nad přírodními vědami, filosofií, historií, dokonce archeologií, až se rozhodl stát lékařem. V roce 1895 začal studovat medicínu na Basilejské univerzitě.

Když se připravoval ke státní zkoušce, zaujala ho učebnice psychiatrie, kterou byl nadchnut natolik, že se rozhodl specializovat právě v tomto oboru. V roce 1900 dokončil studium a nastoupil do Ústavu pro duševně choré v Burghölzli u Curychu jako asistent Eugena Bleulera.⁴⁸ Bleuler jej pověřil výzkumem *slovních asociací*, který přinesl Jungovi uznání.

V roce 1906 vydal Jung knihu *Studie ke slovním asociacím*, která na základě experimentálních výzkumů potvrdila Freudovu teorii *vytěsnění*. Freud byl touto knihou nadšen. A to natolik, že měl zájem o osobní setkání s Jungem. Jejich první rozhovor trval bez přerušení třináct hodin. Tak začala několikaletá spolupráce těchto dvou velkých osobností psychologie. Freud pokládal Junga za svého nástupce, korunního prince psychoanalýzy, a byl Jungovi autoritou i přítelem.

---

⁴⁷ Životopis je sestaven na základě článku, uveřejněného v časopise Reflex. VESELÁ, E. *Carl Gustav Jung*. Dostupné na: <http://www.reflex.cz/Clanek20499.html>.

⁴⁸ *Eugen Bleuler* - vynikající psychiatr. Vytvořil pojem schizofrenie, kterou se celý život zabýval.

Jejich názory se však postupně začaly rozcházet. Jung nesdílel Freudovu tezi o výhradní sexuální motivaci lidského konání a o potlačené sexualitě jako o příčině všech neuróz. V roce 1913 došlo mezi oběma k roztržce. Jung byl dlouhou dobu na pokraji zhroucení. Sám o tom říká: „Během této doby bylo rozhodnuto o všem podstatném... Celá moje pozdější činnost spočívala ve zpracování toho, co se v oněch letech provalilo z nevědomí a zpočátku mě zaplavilo.“

V roce 1903 se Jung oženil s Emmou Rauschenbachovou. Emma byla vzdělaná, hezká, oblíbená a bohatá. Díky jmění její rodiny se Jung mohl nerušeně věnovat své práci. Emma a Carl spolu měli pět dětí.

Asi v roce 1911 se Jungovou milenkou stala Antonia Wolffová, vztah s ní trval až do její smrti v roce 1952. Měla na Junga takový vliv, že v době rozchodu s Freudem byla Carlovou manželkou Emmou požádána o pomoc a několik týdnů se stala členkou jejich domácnosti.

Předmětem Jungova bádání byla duše, kterou Jung rozdělil na několik vrstev - vědomí, osobní nevědomí a kolektivní nevědomí. Kolektivní nevědomí se nachází v nejhlubší vrstvě a jeho funkčními jednotkami jsou archetypy, *všem společné identické psychické struktury*, které se projevují v umění, vědě i náboženství. Na pojmu kolektivního nevědomí vystavěl C. G. Jung systém, který pojmenoval, aby jej odlišil od Freudovy psychoanalýzy, *analytická psychologie*.

Podle C. G. Junga je pro každého člověka nejdůležitější „cesta k sobě samému, smyslem života je uskutečnit sebe samého“, naplnit svůj pravý osud. Tento proces Jung nazýval *individuace*, která je zároveň cestou i cílem a je založena na sebepoznání.

V roce 1922 koupil pozemek, který byl dříve chrámovou půdou patřící ke klášteru St. Gallen, a postavil na něm tzv. *bollingenskou věž*. Byl to dům, který stavěl podle vlastních plánů a představ. *Věž symbolizuje obranu, ochranu před vnějším světem, poskytuje jak rozhled a nadhled, tak i samotu umožňující vhled.*

Jungovo dílo je velmi rozsáhlé a čítá mnoho svazků. Podle některých autorů je značně nesystematické.⁴⁹ O ucelené podání jeho díla se pokusili někteří

---

⁴⁹ Např. Stanislav Kratochvíl in KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*, s. 39.

z jeho žáků, například Jolana Jacobi.⁵⁰ Carl Gustav Jung zemřel 6. června 1961 v Küsnachtu.

2.2 Základní pojmy Jungovy analytické psychologie

2.2.1 Vědomí

Vědomí je funkce nebo činnost, která udržuje vztah psychických obsahů k já. Všechny události (vnější i vnitřní), aby mohly být vnímány, pak musí přes naše Já procházet. Událost se stává vědomou ve chvíli, kdy se vytváří její obraz, který se odehrává uvnitř člověka, po té, co se tato událost skutečně odehrála v kosmu.⁵¹ Vědomí ani zdaleka neobsáhne celek psychického systému člověka. To co není jeho obsahem a přesto se v člověku ozývá, pochází z nevědomí.

2.2.2 Nevědomí

Nevědomí je o mnoho starší než vědomí. Jeho základní funkcí je duševní činnost. Nevědomí v sobě zahrnuje obsahy, které pochází z osobní historie jedince, např. to co je potlačené, zapomenuté či podprahově vnímané.⁵² Autonomie nevědomí začíná tam, kde se objevují emoce. Ty totiž, jakožto instinktivní reakce, narušují pořádek vědomí. V afektech se projevují povahové rysy nebo se mohou objevit skryté obsahy nevědomí. Čím je emoce prudší, tím větší prostor zabírá v dané chvíli nevědomí na úkor vědomí. Kromě emocí hovoří nevědomí skrze sny, fantazie, vize etc. Někdy se stává, že nevědomé motivy získávají nadvládu nad vědomými rozhodnutími, a to zejména v případech, kdy se jedná o hlavní otázky života, jakými je například otázka po smyslu života.⁵³

---

⁵⁰ Jolana Jacobi je autorkou níže citované knihy: *Psychologie C.G.Junga*.

⁵¹ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*, s. 324.

⁵² Srov. JACOBI, J. *Psychologie C.G.Junga*, s. 9-10.

⁵³ Srov. JUNG, C. G. *Archetypy a kolektivne nevedomie II. časť*, s. 300-304.

2.2.3 Kolektivní vědomí

„Termínem kolektivní vědomí měl Jung na mysli to, co je v daném sociokulturním okruhu více či méně jasně uvědomováno, tedy názory a pocity, jež jsou součástí obecně sdíleného vědomí.“⁵⁴

2.2.4 Kolektivní nevědomí

Jedná se o představy, myšlenky, přání a city, jež bezděčně sdílejí všichni jedinci určitého kolektivu, v některých případech všichni lidé. Tuto skutečnost Jung objevil na základě snů, vizí a fantazií svých pacientů, které obsahovaly stejné prvky jako mýty a rituály, se kterými se seznamoval při studiu starých kultur a náboženství.⁵⁵

Moc kolektivního nevědomí je možné dobře poznat ve chvíli, kdy jste uprostřed davu, který je ovládnut nějakou silou. Tato *psychická epidemie* může vést k revoluci nebo válce, je velmi *nakažlivá* a nelze se jí téměř ubránit.⁵⁶ Můžeme se v té chvíli bránit jen tím, že se učiníme bezduchými a hluchými jak jen to jde.⁵⁷

Obsah kolektivního nevědomí se může stávat vědomým během individuálního života. Tendence, které nás vedou k odhalování obsahu kolektivního nevědomí, se nazývají *archetypy*.⁵⁸ Žít v souladu se svým nevědomím znamená vzít na sebe mravní závazek – zodpovědnost za uskutečnění našich potencialit. Nevědomí hovoří skrze vnitřní život, sny, symboly a náboženství. To je dnes jistým rizikem pro člověka, protože jeho doba je

⁵⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 208.

⁵⁵ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 210.

⁵⁶ *František Míša* – český salesián (†2005) vyprávěl o svých studiích teologie v Itálii 20. let 20. století. Vzpomínal, že při jedné procházce po Římě dorazili s přáteli až na Piazza Venezia, kde právě pronášel projev italský fašista Benito Mussolini. Míša se prý najednou přistihl při tom, že on, student teologie, s masou ostatních lidí skanduje *Mussolini, Mussolini!* Nebylo prý možné se v tu chvíli ovládnout.

⁵⁷ Srov. JUNG, C. G. *Analytická psychologie*, s. 57.

⁵⁸ Srov. SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého boha*, s. 77.

charakterizována spoléháním na rozum, techniku a je výrazně orientována na konzum.⁵⁹ Archetypy jsou pravzory pocitů a poznání. Patří k nim mimo jiné *persona* – role, kterou člověk přijímá a hraje na veřejnosti, *stín* – primitivní impulzy, spontaneita a tvořivost, *animus* – mužská role v ženské psychice a *anima* – ženská role v mužské psychice.

2.2.5 Individuace

Individuace je zásadní termín Jungovy analytické psychologie. Jde o spontánní a přirozený *proces zrání*⁶⁰, tedy o dlouhodobou cestu, při které dochází k vývoji vnitřního života člověka. Jakožto proces zrání a rozvoje lidské osobnosti jej můžeme vnímat jako paralelu k růstu a stárnutí lidského těla. Tento proces se týká každého člověka, avšak není jednoduchý a samozřejmý. Úkolem individuace je sjednocení vnějšího a vnitřního života a snaha o soulad mezi vědomím a nevědomím.

Individuační proces je cesta k rozšíření osobnosti. Na této cestě poznáváme obsahy a funkce našeho nevědomí a tím lépe a dokonaleji poznáváme sami sebe. Impulzem k zahájení procesu individuace, pokud není přirozenou součástí našeho osobnostního vývoje, může být neuróza, anebo touha najít smysl našeho života. Jung k tomu říká: „Asi třetina případů netrpí vůbec žádnou klinicky zjistitelnou neurózou, nýbrž ztrátou smyslu a obsahu vlastního života.“⁶¹ Rozšíření obsahu našeho vědomí o tvůrčí sílu nevědomí je tedy jakousi metodou prevence proti ztrátě smyslu.

Nemocný člověk, stejně jako ten, který ztratil smysl svého života, stojí před problémy, které se mu jeví jako neřešitelné a se kterými marně zápasí. A tyto problémy ve skutečnosti neřešitelné skutečně jsou. Nicméně proces individuace, poznání a uskutečnění svých potencialit, tedy sama sebe, je metodou, jak se dívat na svůj život a v něm řešené problémy. Není to metoda, která vyřeší vše, co

---

⁵⁹ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 211.

⁶⁰ Jung jej označil termínem *individuační proces*.

⁶¹ Jung in JACOBI, J. *Psychologie C. G. Junga*, s. 69.

nás trápí, ale s její pomocí lépe pochopíme sama sebe. Důsledkem tohoto pohledu je horizont nové a silnější životní orientace, se kterou dokážeme bolestivé věci vidět v novém světle, a tím se stanou jiné. Nebudou vyřešeny, ale budou *přerůstány*.⁶²

Individuace jakožto proces má dvě základní období, přičemž první období je vlastně bezprostřední přípravou na samotný individuační proces. Úkolem a cílem této přípravy je vypořádání se s naším vnějším postavením – v rodině a ve společnosti, splnění základních povinností vzhledem k okolí jako je *institucionalizace*.⁶³ Samotná individuace, jinak řečeno proces, kdy se člověk *stává tím, čím ve skutečnosti už je*, má za úkol odhalit nevědomé obsahy naší osobnosti a pomoci mu tak na cestě k sobě samému.⁶⁴

2.2.5.1 Fáze individuace⁶⁵

- a) *vedení do vnější skutečnosti* – cílem této etapy je přizpůsobení člověka jeho okolí a začlenění do vnějšího světa,
- b) *vedení do vnitřní skutečnosti* – jde o poznání sebe sama, hlubší znalost lidí a reflexe věcí, které doposud byly nevědomé. Cílem je vědomé vnitřní i vnější uvedení a zapojení člověka do pozemského i kosmického celku. Právě druhé fázi se Jung věnoval. Hovoří-li o individuaci, má na mysli tuto druhou fázi – uvedení do vnitřní skutečnosti.

Druhá část procesu individuace, tak jak jsme o ní hovořili, má svoji strukturu a postup a svoje ukazatele – tzv. *archetypové symboly*, které Jung podrobně popsal. Těchto ukazatelů je samozřejmě mnoho a jsou individuální vzhledem ke každé cestě jednotlivého člověka. Některé z nich jsou však charakteristické pro hlavní etapy individuačního procesu. Jedná se o pomyslné

---

⁶² Srov. JACOBI, J. *Psychologie C. G. Junga*, s. 70.

⁶³ Termínem institucionalizace máme na mysli začlenění se do společnosti, tedy získání společenského statusu, postavení.

⁶⁴ Srov. *Carl Gustav Jung*. Dostupné na: <<http://www.jung.sneznik.cz/individuace.htm>>.

⁶⁵ Srov. JACOBI, J. *Psychologie C. G. Junga*, s. 57-58.

mety, které je nutné během života minout a konfrontovat se s nimi. Jsou to stín, animus a anima, moudrý stařec a matka země a bytostné já.

2.3 Archetypové symboly

2.3.1 Persona⁶⁶

V první části života se člověk začleňuje do společnosti, profiluje se v ní a přijímá konkrétní roli, skrze kterou se prezentuje svému okolí. Tuto roli Jung pojmenoval *persona*. Utváření persony není snadnou záležitostí. Člověk je konfrontován s kulturou a společností, ve které žije a pod jejím tlakem se snaží prosadit. Najít si *místo na slunci*. Od muže je očekávána tvrdost, touha dobývat, potlačování citů, od ženy naopak poddajnost, citlivost, závislost. Na hledání smyslu života není v této životní etapě mnoho času, to je úkolem až druhé části života. A k ní vede správné vypořádání se s personou. Tu je nezbytné včas opustit, nestarat se o leštění a zdokonalování svého obrazu.⁶⁷ Snadno se však může stát, že člověk věnuje pozornost své image natolik, že mu vlastní život a jeho odpovědnost za něj utíkají mezi prsty.

2.3.2 Stín

Pojmem stín má Jung na mysli odvrácenou stranu naší osobnosti, která neviditelně ale neoddělitelně patří k nám samotným. Je to jakési alter ego, temná stránka, kterou z mnoha důvodů zavrhuje a nenecháváme projevit, protože je v rozporu s vědomými zásadami, které zachováváme. Svůj stín můžeme potkat ve vnitřní symbolické podobě nebo ve skutečné konkrétní postavě. Často se stín projevuje jako charakteristika, která je nám nejvlastnější. „Přepade-li nás např.

---

⁶⁶ Pojem *persona* pochází z řeckého dramatu, ve kterém herci nosili masku, jež určovala jejich roli.

⁶⁷ Srov. HALÍK, T. *Proces individuace v pojetí hlubinné psychologie C. G. Junga*. In Psychoterapie I, sborník přednášek, s. 24.

výbuch hněvu, začneme náhle nadávat nebo se chovat hrubě a bezohledně, postupujeme-li často zcela proti své vůli asociálně nebo jsme lakomí, malicherní, hyperkritičtí, zbabělí nebo drzí, beztaktní a nesoudní, prozrazujeme tím vlastnosti, které za obvyklých okolností pečlivě potlačujeme a skrýváme a o jejichž existenci často sami nemáme ani tušení. Stanou-li se však díky emoci, která nás ovládla, zřetelně pozorovatelnými, nelze je již přehlížet a můžeme se jen, pokud jde o takové rysy charakteru, udiveně a nedůvěřivě tázat: jak je to všechno možné?⁶⁸

Z individuálního hlediska je stín personifikací v životě zamítnutých a potlačených obsahů psychického života člověka, které mohou mít i pozitivní charakter. Z kolektivního hlediska jde o obecně lidskou temnou stránku v nás.⁶⁹

Popírání stínu – snaha o to, abychom byli stále na výši a nepřiznali si žádnou temnou stránku naší osobnosti – může být pro člověka nebezpečné. Takový člověk se ze všech sil snaží udržet o sobě představu dokonalosti, je však otázkou času, než se toto jeho úsilí vyčerpá a stín se naplno projeví. Odhalit a pojmenovat stín, přijmout ho a počítat s ním je nesnadná avšak nezbytná meta a první fáze na cestě k sebepoznání a seberealizace, tedy na cestě individuace.

2.3.3 Animus a anima

Setkání s těmito postavami je druhou etapou na cestě *individuálního procesu*. Jung se mnohem více věnoval mužskému obrazu animy, než obrazu anima u ženy. Podobně jako Freud věnoval velké úsilí osvětlení oidipovského komplexu.⁷⁰ S obrazem anima a animy se můžeme setkat ve svém nitru nebo v okolí, když svoji ženskou, resp. mužskou stránku projektujeme do konkrétní osoby.

Pohlaví člověka je určeno většinou ženských nebo mužských genů. Menšina charakteristik opačného pohlaví pochopitelně nezaniká, nýbrž je obsažena v nevědomí. V nevědomí každého muže je skrytá ženská osobnost,

---

⁶⁸ JACOBI, J. *Psychologie C.G.Junga*, s. 59.

⁶⁹ Srov. JACOBI, J. *Psychologie C.G.Junga*, s. 59.

⁷⁰ Srov. JUNG, C. G. *Aion. Příspěvky k symbolice bytostného Já*, s. 23-24.

kteřou Jung pojmenoval *anima* a v kařždě řeně mužská, označená jako *animus*. Tyto postavy mají pro nás zásadní význam, protože mj. hrají důležitou roli při hledání životního partnera. Intuitivně totiž hledáme protějšek, který představuje vlastnosti naší duše.⁷¹

Anima učí muže prořívat a vnímat věci a události kolem sebe a ve svém nitru jako řena. U řeny je analogicky animus tím, kdo jí zpřístupňuje mužský svět. Tyto postavy jsou důležité také proto, ře v nich a skřze ně odhalujeme části našeho nevědomí a díky tomu postupujeme na cestě individuace.

Jestliže jsme si uvědomili část své duše, která odpovídá opačnému pohlaví, máme sebe i svoje emoce ve vlastní moci. Jsme tedy do značné míry nezávislí a nemůže se nám stát, ře nás milostný vztah spoutá a my se bezhlavě zamilujeme, aniř bychom nebyli schopni reflektovat svoje chování. O to větší lásky však budeme schopni ve smyslu vědomé odevzdanosti druhému člověku. Budeme více zakotveni v sobě, více sami sobě rozumět a tak plně prořívat řivot.

Neř však člověk dosáhne této úrovně, potřebuje k tomu polovinu svého řivota. A právě proto vyrovnání se se svým duševním obrazem není úkolem mladého člověka, nýbrř člověka zralého, který dokončil proces institucionalizace, nemá již potřebu věnovat se svojí personě a je připraven podívat se hlouběji do svého nitra.

Tak jako uvědomění si stínu, který je naší temnou stránkou, je poznání duševního obrazu anima resp. animy uvědoměním si části naší osobnosti odpovídající druhému pohlaví. Obojí vede k plnějšimu porozumění sobě samému a k obohacení našeho vědomí, protože poznání a přijatý obraz přestává působit z nevědomí. Stane se součástí našeho vědomého konání.⁷²

2.3.4 Moudřý stařec a velká matka země

Postavu moudřého starce můžeme najít ve všech světových nábořenstvích a mytologiích. Tento archetyp je zosobněním duchovního principu. Jeho

---

⁷¹ Srov. JACOBI, J. *Psychologie C.G.Junga*, s. 61.

⁷² Srov. JACOBI, J. *Psychologie C.G.Junga*, s. 65.

protějškem je *magna mater* – velká matka země, která představuje hmotnou přírodní podstatu. V tomto stádiu je úkolem člověka odhalit to, co je od základu mužské a co je ženské. Podle Junga právě tyto archetypy odrážejí samotnou podstatu muže a ženy. Muž je svoji podstatou duchovní, žena materiální.⁷³

Jde o archytep, od kterého by se člověk měl pokorně odlišit. Měl by si uvědomit, že síla a inspirace, pocházejícího od *moudrého starce*, není moc, kterou by měl vládnout. Spíše je úkolem člověka postavit se do služeb tohoto archetypu. Jinak by mohl propadnout pýše a samolibosti a mohl by se z něj stát, tak jak jsme to mohli v dějinách mnohokrát vidět, vůdce, který lidem místo služby vládne.⁷⁴

Archetypy moudrého starce i velké matky země se objevují v mnoha formách. Můžeme se s nimi setkat v podobě dobré či zlé postavy. Bývají znázorňovány jako kouzelník, věstec, mág, vůdce, moudrý stařec, Charón⁷⁵, resp. bohyně úrody, kněžka, Sofia – bohyně moudrosti etc.

2.3.5 Bytostné Já (Selbst nebo také Self)

Dospěním k *úplnému bytostnému Já* se završuje proces osobního zrání. *Bytostné Já* je nadřazeno *vědomému já*. Ta jako „já“ je centrem vědomí, je bytostné Já centrem psychické celosti. Zahrnuje v sobě totiž vědomou složku („já“) i složku nevědomou. Dosažením tohoto archetypu dosahujeme integrace vědomých a nevědomých obsahů naší osobnosti a stáváme se tím, čím máme být. Stáváme se člověkem, kterým jsme již dávno a kterého, podobně jako Michelangelo sochu, odkrýváme na denní světlo a osvobozujeme ze zajetí. Je to cíl individuálního procesu.

---

⁷³ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*, s. 38.

⁷⁴ Srov. HALÍK, T. *Proces individuace v pojetí hlubinné psychologie C. G. Junga*. In Psychoterapie I, sborník přednášek, s. 30.

⁷⁵ Charón syn boha věčné tmy Ereba a bohyně noci Nykty, převozník mrtvých do podsvětí. Bývá znázorněn jako hrubý, vyzáblý a nevládný stařec nebo jako okřídlený démon s dvojitou sekýrou, s kladivem nebo veslem.

2.4 Závěr kapitoly

Jak jsme se mohli v této kapitole dočíst, před člověka je během života postaven zásadní úkol – uskutečnit sama sebe, stát se tím, čím již je. To je složitá cesta, která si vyžaduje aktivní účast každého z nás. Prvním krokem je vytvoření si místa ve společnosti a splnění toho, co je nezbytné. Pro muže to bývá s nadsázkou vyjádřeno úkolem postavit dům, zasadit strom a zplodit syna. To je ovšem startovní meta k tomu, abychom se v druhé části života začali více věnovat svému nitru a obsahům nevědomí, které velmi silně působí skrze sny, emoce a podobně.

Cílem je rozšířit naši osobnost o informace a poznatky z hloubi našeho nevědomí. Tato cesta má svoje jednotlivé kroky a co je důležité - vyžaduje, jak bylo řečeno, naši aktivní účast. Výsledkem je větší porozumění sobě samému a splnění životního úkolu. Vždyť co by mohlo být důležitější, než uskutečnit a plně rozvinout svoji osobnost a dát tak smysl tomu, co děláme a pro co žijeme.

Jestliže jsme řekli, že jde o naši aktivní činnost, je to činnost naší vůle, naší odvahy vzít na sebe odpovědnost za svůj život a také za život ostatních, se kterými trávíme svůj čas a své dny.

Výsledkem tohoto psychologického vývoje však není nějaký konečný stav, ke kterému bychom se postupně blížili a těšili se do cíle. Stav, ve kterém už nejsou problémy, bolest ani utrpení. Vždyť utrpení a konflikty neoddělitelně patří k životu. Stejně tak jako štěstí, o které jistě každý z nás více či méně vědomě usiluje. „Jenom tam, kde chce člověk ze slabosti, zbabělosti nebo nerozumu utéci bolesti a starostem, vzniká nemoc a komplexy. Cesta individuace je cesta k nalezení smyslu a schopnosti přerůst trápení, před kterými jsme bezmocní.“⁷⁶

---

⁷⁶ JACOBI, J. *Psychologie C.G.Junga*, s. 68.

3 Charakteristika dnešní společnosti

3.1 Úvod kapitoly

V předchozích kapitolách jsme pojednali o tom, jak je důležité hledat smysl ve svém životě a jeho jednotlivých etapách. Franklova logoterapie i Jungův proces individuace byly sestaveny jako reakce na konkrétní situaci společnosti. Oba se snažili předložit systém, který by člověku pomohl v jeho problémech. Jsou ovšem jejich postupy platné i dnes, pro dnešního člověka? Abychom si mohli na tuto otázku odpovědět, bude nutné uvést si několik základních charakteristik současné společnosti a člověka, který v ní žije.

Není zcela jednoduché definovat a jasně vyjádřit stav společnosti, anebo charakterizovat dobu, ve které žijeme. Lépe se období i společnost popisují z pohledu historie, s časovým odstupem, kdy je zřejmý vývoj a důsledky jednotlivých situací, které se odehrály. Nicméně takový popis není zcela nemožný.

Je možné uvést základní rysy, kterými se dnešní doba liší od těch předchozích. Jsou to⁷⁷

- postmoderna,
- individualizace,
- postmaterialismus,
- touha po zážitku.

3.2 Postmoderna

Abychom lépe pochopili období, které označujeme jako postmoderna, tedy dobu „po moderně“, charakterizujeme předchozí období, tzv. modernu. Modernou myslíme dobu, v níž se změnil zásadně tradiční vztah lidí ke společnosti a ke světu. Je pro ni charakteristická snaha nahradit náboženskou víru rozumem. Období, ve kterém moderna vznikla, se nazývá *osvícenství* a jeho snahy se

---

⁷⁷ Srov. KAPLÁNEK, M. *Charakteristické problémy světonázorové orientace na přelomu tisíciletí*, s. 1. Dostupné na: <http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpd/pvc/studijni_materialy>.

vyvíjely od konce 18. století. N8boženství a potřeba Boha byly nahrazeny rozumem, vírou v člověka a jeho sílu. A tento postoj byl posilován mnoha systémy, které byly přesvědčeny, že překotný vývoj průmyslu a techniky je tou pravou a přímočarou cestou člověka k úspěchu.

V posledních letech se však tato představa začala výrazně měnit. Moderní technologie dokážou člověku posloužit, jsou mu však i nebezpečné. Vlivem rozvoje mediální komunikace můžeme svět označit za „globální vesnici“. To, co se odehrává na druhé straně planety, člověk ví během několika minut. Už si nežije na svém malém písku, kdy nevěděl, co se kde děje. S přenosem informací a migrací národů se setkává s hodnotami různých kultur a je s nimi konfrontován. Lidé už v pokrok a moderní hodnoty přestávají věřit a právě takové období nazýváme *postmoderna*.⁷⁸

Jedním z nejvýraznějších rysů postmoderny je absence sociálních struktur, na základě kterých by byla možná jednoznačná životní orientace. Mění se i vnímání a platnost časových rámců. Mnoho věcí je dočasných, těžko si dnes představit, že by člověk celý život pracoval v oboru, který vystudoval. Být úspěšný v zaměstnání dnes znamená být pružný, flexibilní. To má pochopitelně vliv na osobní vztahy, které jsou nezdědka vnímány z pohledu toho, co nám přinášejí. Když přestanou přinášet co od nich čekáme, jednoduše je zrušíme. Osobnost skutečně postmoderní se vyznačuje absencí identity. Životní projekt se stane jakousi knihou s jednotlivými příběhy, které nejsou spojeny žádnou červenou nití. Jak v tom všem ale rozlišit to podstatné a důležité, trvalé od pomíjivého? Jak zjistit co je skutečné a co je jen maskou? V takovémto světě už není, zdá se, místo pro poutníka, protože neexistuje konečný cíl.⁷⁹

Zygmund Bauman v jedné ze svých knih⁸⁰ uvádí čtyři kulturní vzorce postmoderního života, kterými charakterizuje postmoderní dobu a zejména postmoderního člověka. Jde o postavy *zevlouna, tuláka, turisty a hráče*. Tyto

---

⁷⁸ Srov. KAPLÁNEK, M. *Charakteristické problémy světonázorové orientace na přelomu tisíciletí*, s. 2.

⁷⁹ Srov. BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*, s. 33-40.

⁸⁰ BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*.

jednotlivé postavy popisuje Bauman jako postavy moderní a potom k nim připojí popis stejných postav, jen v jejich časových proměnách, tedy stejné postavy, vyskytující se v době postmoderní. Osobnostní vzorce, nebo možná postavy, které Bauman představuje, jsou známy dlouho. Významnými se však staly v okamžiku, kdy z malé role, kterou hrály, vystoupily na velká jeviště, a tím se staly důležitými protagonisty lidského života. A další důvod vzestupu jejich významu je to, že vystupují všechny v životě stejných lidí ve stejných životních etapách, zatímco dosud byly praktikovány jednotlivě, různými lidmi v různých momentech jejich života.

3.2.1 Kulturní vzorce postmoderního života jako metafora⁸¹

3.2.1.1 Zevloun

Moderní zevloun je člověk, který svůj čas tráví procházkami po městě. Je to člověk, který sleduje okolí a bezcílně bloumá po širokých bulvárech velkého města. On je tím, který sleduje ostatní, sám však je pro ostatní neviditelný. Je schovaný v davu, ale k davu nenáleží. Cítí se jako režisér, který plánuje jednotlivé záběry natáčeného filmu. V moderní společnosti je zevloun modelem anonymity ve velké městské společnosti, která si je navzájem cizí, a nikdo se nesnaží tuto cizotu překonat. Zevloun je symbolem prožitku svobody. Svobody úplné, ale taky svobody bezzubé, která na tvaru světa nenechá žádné stopy.

Postmoderní zevloun už není člověk, který jediný má čas se bezcílně procházet, protože se jeho zábava stala dostupnou všem. Liší se i místo, kudy zevlouni korzují. Není to už široký bulvár, ale velká hala nákupního centra, kde se nic neděje spontánně. Vše kolem je do detailu vymyšleno a řízeno. Zevloun nenakupuje proto, že potřebuje, ale proto, že chce, protože se mu něco líbí. Specifickým světem, který postmoderní zevloun navštěvuje, je nekonečný prostor televize. A díky televizi je svět zevlouna složen z epizod. Je to nekonečná

---

⁸¹ Srov. BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*, s. 41-56.

studnice plná věcí. Jen přijít a vzít si tu, která se mu nejvíc líbí. Důležitost těchto věcí je závislá na uspokojení, které přinese.

3.2.1.2 Tulák

Moderní doba zná tuláka jako nepřítele. Někoho, kdo se pohybuje odnikud nikam, kdo nemá domov, o kom se toho moc neví. Nedá se kontrolovat, neuznává místní normy, protože když se mu nelíbí, odejde zase pryč.

Postmoderní tulák z takového postavení čerpá. Neví, kam jde, ale netrápí ho to. Putování je pro něj důležitější než cíl. A ten se stejně nedá naplánovat. Trasa vzniká za pochodu a neustále se mění. Snažit se někde získat domovské právo je zbytečné. Hospodář, u kterého dneska spí a je přijímán, ho zítra může vyhostit a říct mu, že jeho místo je obsazené. V pohybu je udržován nenaplněnou touhou. Co ještě uvidí, co ho potká? Putování a svět, kterým putuje, je pro něj šancí. Hlavně žádnou z nich nepropást.

3.2.1.3 Turista

Od nepaměti člověk cestuje. Sám nebo ve skupinách. Cestovali vojáci při dobývání, kupci za obchodem, poutníci na posvátná místa, studenti hledali učitele a tovaryši mistra. Ti všichni putovali, ale nikdo nebyl turistou.

Turista je postava pozdější. Postmoderní. Turista vyhledává dojmy a rád o nich hovoří. To je důvod a motiv jeho cestování. Navštěvuje svět, který si zaslouží jeho pozornost, a na oplátku musí splnit očekávání turisty, aby byl hoden další návštěvy. Turista nepředstavuje svá díla v imaginárním divadle jako zevloun. Turista chce, aby herci hráli doopravdy. Masajové, které navštíví, si mohou na své živobytí vydělat tím, že hrají Masaje. Turista chce z navštívených míst poznat všechno. Nic mu nesmí být utajeno, ale on sám zůstává schován v anonymitě hotelového pokoje, kde se zdrží jen několik málo nocí. Turista se chce cítit bezpečně a na rozdíl od tuláka putuje po připravených turistických cestách. To

všechno se děje daleko od domova, na okraji opravdového života. Ale co je vlastně opravdový život?

3.2.1.4 Hráč

Ve hře je svět i osud měkký, tvárný podle hráče. Ve hře je kus štěstí – kulička rulety se může zastavit kdekoliv, třeba na čísle, které hráč vytipoval. Hra však nelze předvídat, může se v ní stát cokoli. Ve hře jde o to, kdo koho přehytračí. Nejde tu o sympatie, lítost nebo vzájemnou pomoc. Na to není místo. Každá hra je válka. Jde o výhru. Ale každá hra končí. Porážka není definitivní, je možné ji napravit, těšit se na další hru.

V postmoderním světě jsme všichni hráči. A život je hra nebo lépe série her. Pokud v postmoderním světě nenacházíme a nehledáme neměnné zákonitosti, potom je život skutečně hrou. Jen málo je toho, co se stane neodvolatelně a nenapravitelně. Tím větší význam má to, jak se tato hra rozehraje.

3.3 Individualizace

Individualizaci lze charakterizovat jako možnost rozhodovat se individuálně o zaměření svého života. Sám se rozhodnout je úkol i pro takové oblasti, ve kterých dříve zodpovědnost přebíraly instituce (stát, církev). Každé nové rozhodnutí vyžaduje reflexi situace, jejíž součástí je zpochybnění názorů či hodnot, které byly doposud považovány za samozřejmé.⁸²

Individualizace je proces, který je pro člověka a společnost na jedné straně pozitivní, na druhé však i negativní. Pozitivní proto, že roste osobní svoboda a zodpovědnost jedince. Ten se totiž neřídí předem danými pravidly. Každá situace, která se odehrává, není už postupem podle předem daných pravidel, ale je novou interakcí mezi lidmi. Díky tomu však, a to je negativní stránka individualizace, člověk již není zcela zakotvený a stabilní a tím se pro něj život stává obtížnější.

---

⁸² Srov. KAPLÁNEK, M. *Charakteristické problémy světonázorové orientace na přelomu tisíciletí*, s. 4.

Tíha osobní zodpovědnosti je veliká. Každá nová situace vyžaduje nové postoje a nové rozhodování, přičemž řešení je mnoho. S touto zodpovědností pochopitelně roste i riziko. Důležité ale je si uvědomit, že úplné svobody a individualizace prakticky není možné dosáhnout. Místo starých pravidel, která už neplatí, nastupuje imperativ trhu práce. Člověk si může budovat svoji roli a postavení, ale jen v závislosti na trhu práce. Víme dobře, že požadavky trhu práce se příliš neshodují s potřebami a zájmy rodiny. Ideálním zaměstnancem je ten, kdo je kdykoliv dostupný, mobilní, flexibilní a ambiciózní. To má vliv na soukromí lidí. Na vztahy v rodině i na partnerské vztahy.⁸³

3.4 Postmaterialismus

Teze zásadní hodnotové proměny od materialismu k postmaterialismu pohází od amerického sociologa Ronalda Ingleharta.⁸⁴

Pro lidi narozené v 50. a 60. letech 20. století již, podle Inglehartovy teze, nebyla hlavním tématem a zájmem oblast bezpečí (spolehlivá ochrana země, boj proti kriminalitě) a zajištění hmotné jistoty (stabilní ekonomika, ekonomický růst, prosperita a tedy hmotné jistoty), jak tomu bylo v předchozích generacích. Tyto „materialistické hodnoty“ začaly být nahrazovány „postmaterialistickými“ hodnotami. Konečnou hodnotou se stala možnost svobodné seberealizace, možnost podílet se na politických rozhodnutích, na správě města či obce, život v kvalitním životním prostředí etc. Tedy důležité jsou prvky, zastupující estetickou, intelektuální a seberealizující stránku osobnosti.⁸⁵

---

⁸³ Srov. DUDOVÁ, R., VOHLÍDALOVÁ, M. *Rodina a rodičovství v individualizované společnosti*. Dostupné na: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901>>.

⁸⁴ Detailně ji popsal v knize *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles among Western Publics*, kterou vydal v roce 1977.

⁸⁵ Srov. RABUŠIC, L. *Je česká společnost postmaterialistická?* In: Sociologický časopis 1/2000 Dostupné na: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/8e9c5afe3df7e7febec7769d707345e57420083d_387_003RABUS.pdf>.

Jde tedy o nový systém priorit v současné společnosti. Pro část populace, kterou Inglehart označuje za postmaterialisty, neznamena, že by konzumní hodnoty měly menší nebo dokonce žádnou důležitost. Jsou však vnímány jako samozřejmost, která patří k životu.

3.5 Touha po zážitku

Zážitek má v dnešní západní společnosti veliký význam a to jak pro život jedince, tak pro celou společnost. Zatímco dříve se lidé sdružovali na základě příslušnosti ke společenské třídě nebo církvi, dnes toto rozdělení zajišťuje *zážitek* a společná záliba, která jej produkuje. Západní společnost má vše co potřebuje pro běžný život a je dobře zajištěna. Například při nakupování nejde často o věc samotnou, ale o zážitek, který od ní očekáváme.⁸⁶

Současný člověk touží po okamžitém splnění svých přání a cílem této touhy je právě zážitek. Je důležitým motivačním prvkem. Zatímco dříve byl zážitek vedlejším efektem lidského jednání, dnes je jeho cílem. Člověk investuje peníze, energii a čas a očekává zážitky. Pak se však může z jeho pohledu ztratit dlouhodobý cíl a úkol – naložit zodpovědně se svým časem, se svým životem. Uchopit příležitost a nechtít jen užívat života.

3.6 Závěr kapitoly

To jsou tedy základní charakteristiky současné společnosti. Podle tohoto popisu si představme člověka. Nebude to zřejmě velký problém, protože se stačí podívat na sebe. My sami jsme dětmi společnosti naší doby a mnohé z napsaného je o nás.

A zde je prostor pro odpověď na otázku z úvodu kapitoly – o platnosti Franklovy a Jungovy snahy o motivaci a zdůraznění hledání smyslu života.

Není právě výše popsaná situace výzvou k tomu, abychom se více a častěji zamýšleli nad tím, jak objevit celistvý životní rámeček, smysl v životech

---

⁸⁶ Srov. KAPLÁNEK, M. *Co je mládeži svaté*, s. 53. In: Fórum pastorálních teologů I.

jednotlivých lidí, nebo lépe, jak je (sebe nevyjímaje) inspirovat k tomu, aby tento smysl sami hledali a předcházeli tak zklamání z promarněných příležitostí.

Touto výzvou se zabývá také *pedagogika volného času*, která je úzce spojena s etikou, mohli bychom říci, že v jistém smyslu jde o etiku volného času. Pedagogika volného času nabízí lidem ve všech životních fázích smysluplné odpovědi na otázku, pro co žijí.⁸⁷ Protože volný čas je pro dnešního člověka základním prostorem pro seberealizaci a prostorem, který si utváří on sám.

---

⁸⁷ Srov. PRIES, M. *Význam volného času v měnící se společnosti*, s. 16. In: *Výchova a volný čas*.

4 Volný čas v životě člověka a jeho význam při hledání životního smyslu

4.1 Úvod

V předchozích kapitolách jsme se dozvěděli jak je pro člověka důležité, ba co víc, nezbytné, aby se snažil hledat smysl svého života a konkrétní smysl svého jednání a konání. Víme už také, že takové hledání je proces – práce na dlouhé roky nebo spíše na celý život. V cestě za smyslem života musíme být sami aktivní. Nyní se však nabízí otázka, jakým způsobem můžeme tento úkol a tuto odpovědnost na sebe vzít, jak jej uchopit?

Na člověka a jeho rozvoj samozřejmě působí mnoho faktorů. Současný svět a společnost, ve které žije, má svoje specifika a není vždy jednoduché se v ní orientovat (srov. předchozí kapitola). Na člověka má zásadní vliv jeho rodina a společnost, sociální prostředí, ve kterém vyrůstá, také škola, kterou navštěvuje, atd. Důležitou roli hrají přátelé, kamarádi a parta, které je členem, a nemalou roli v životě člověka, zejména dospívajícího, ale i dospělého hraje volný čas. To je totiž doba, jejíž náplň si určuje on sám. A protože se doba volného času v životě lidí pomalu prodlužuje a zabírá tak podstatnou část života, zabývá se jí několik vědních disciplín, například sociologie a pedagogika, zejména její specializovaná forma pedagogika volného času.

V této práci se budeme zabývat otázkami ohledně sportu a možnosti, jak v této činnosti hledat směr k nalezení životního smyslu. Další položená otázka bude znít, jestli je možné při sportu, konkrétně při *horolezectví* nacházet hodnoty, které by nám pomohly smysl našeho života a konání objevovat. A protože sport, jak bylo výše uvedeno, patří mezi činnosti vykonávané v čase volna, pakliže jej nevykonáváme na vrcholové rovní, bude dobré uvést si několik základních informací o samotném volném čase, jeho důležitosti a také o pedagogice volného času jako samostatné, u nás relativně nové vědní disciplíny.

4.2 Volný čas

Volný čas je prostor, do kterého člověk vstupuje s nemalým očekáváním. Je to činnost, kterou vykonává na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení, protože se zabývá činnostmi, ke kterým má vztah či nadání. O to větší důraz je volnému času po právu přisuzován.

Volný čas je v některých starších definicích označován jako ten, který je opakem k času, jež musíme naplnit povinnostmi.⁸⁸ Ovšem v současnosti je chápán také jako čas, který je komplementárně spojený s povinnostmi, jakými jsou například školní docházka. Pro člověka mohou být činnosti, které ve volném čase vykonává, vyvážením a svobodným naplněním existenčního vakua. „Stávají se životním smyslem ve významu logoterapeutickém.“⁸⁹

Volný čas sloužil původně především jako příležitost a prostor k načerpání nové energie. Nezabíral velký prostor během dne a byl jakýmsi zbytkovým časem mezi jednotlivými povinnostmi člověka. Dnes volný čas prostupuje celý lidský život. Už není jen časem zbytkovým, ale prostorem, který si bedlivě hlídáme a jeho obsah nezřídka důsledně plánujeme, aby nám neprotekl mezi prsty.⁹⁰ Je pro nás výzvou, protože jej máme o mnoho více než dříve a s tím roste i naléhavost a odpovědnost za jeho obsah a náplň.

Volný čas je velmi důležitý především svými možnostmi uplatnění při výchově a vzdělání člověka, zejména pak mladých lidí v době utváření jejich osobnosti. Pro člověka není základním kritériem hmotný blahobyt, ale existence volného času jako oblast svobodného rozhodování a konání.⁹¹

---

⁸⁸ Srov. GEIST, B. *Sociologický slovník*, s. 52.

⁸⁹ NĚMEC, J. *Mládež a volný čas*, s. 381. In: Průcha, J. *Pedagogická encyklopedie*.

⁹⁰ Volného času máme k dispozici o mnoho víc než naši předkové. Vychází to z úvahy H. Opaschowského, který v knize *Einführung in die Freizeitwissenschaft*, na straně 82 uvádí srovnání nárůstu průměrného věku člověka z 50,2 (v roce 1800) na 76,5 let (v roce 1990). Z toho vyplývá i navýšení celkového času, který máme v životě k dispozici, a stejně tak narostl i podíl a celkový prostor pro volný čas. Toho je tedy o mnoho více a je proto nezbytné, abychom se jej naučili využívat. Volný čas totiž bude mít podle Opaschowského v dispozici 51% veškerého našeho času, což je celých 340 tisíc hodin! A v roce 2010 podíl volného času naroste o celé procento (na 52%).

⁹¹ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 4.

4.2.1 Náplň volného času podle statistik⁹²

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, provedl ve dnech 29. 11. – 6. 12. 2004 sociologický výzkum s cílem zjistit způsob trávení volného času.

- otázka: *Zkuste jednoduše říci, jakým způsobem nejčastěji trávíte volný čas.*
- respondentem tohoto průzkumu bylo obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let.
- počet dotázaných: 1071.

Tabulka uvádí nejčastější činnost ve volném čase

Aktivita	% všech dotázaných
televize	37,2
sport aktivně	32,8
čtení (knihy, noviny, časopisy)	26,7
rodina	24,4
zahradka	17,3
s přáteli, kamarády, známými	15,6
domácí práce, péče o domácnost	13,5
procházky	11,9
studium, učení, psaní práce	7,1
kino, divadlo, výstavy apod.	7,1
ruční práce	7,0

S růzností povah lidí a jejich přístupů k životu se mění i důraz, který dávají svému volnému času. Jestliže jsme hovořili o tom, že naplňování volného času je pro nás výzvou, pak vezme, že zde pro některé z nás existují určitá rizika.⁹³

Jsou lidé, kteří nemohou využít smysluplně tento časový prostor a to z mnoha důvodů. Těmito důvody mohou být například důvody finanční nebo sociální. Pak se může stát, že je pro někoho volný čas nudou či konzumem. Jiným

⁹² Srov. ŠAMANOVÁ, G. *Trávení volného času*. Dostupné na: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100435s_oz50113.pdf.

⁹³ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 4-5.

lidem zas může chybět motivace, či dostatek sebedůvěry. Jsou tu i tací, kteří se ve volném čase intenzivně věnují svému zaměstnání. Na volný čas v pravém slova smyslu se vůbec nedostane, což přináší neblahé důsledky jako například oslabení sociálních vztahů, zhoršení zdravotního stavu etc. A můžeme se setkat i s další skupinou, jejíž velikost vzhledem k ekonomické situaci roste. Tou jsou nezaměstnaní, kteří mají velké množství volného času a to v naprosté většině případů zcela nedobrovolně. Není pak divu, že si s touto přemírou volného času nevědí rady.⁹⁴

4.2.2 Funkce volného času

Existuje několik pojetí, která definují základní funkce volného času. Jednou z nich je koncepce německého sociologa a politického poradce *Horsta Opaschowskeho*, jednoho z průkopníků pedagogiky volného času.

Funkce a možnosti volného času podle H. Opaschowkeho⁹⁵

- rekreace (zotavení, uvolnění),
- kompenzace (odstraňování zklamání a frustrací),
- výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení),
- kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavby),
- komunikace (sociální kontakty a partnerství),
- participace (angažování se na vývoji společnosti),
- integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů),
- enkulturace (kulturní rozvoj sebe sama, kreativita v umění, sportu, technických a dalších činnostech).

---

⁹⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 34-46.

⁹⁵ Srov. OPASCHOWSKI, H. *Pädagogik der Freizeit. Grundlegung für Wissenschaft und Praxis*, s. 195.

Z tohoto výčtu funkcí volného času vidíme, že už nejde o chvíle, kdy je třeba si jen odpočinout a načerpat nové síly. Volný čas je prostorem pro plnohodnotnou realizaci hodnot a seberealizaci člověka. Pro všestranný rozvoj a fungování člověka, aby byl platný sobě, své rodině i společnosti a prožil plnohodnotný život, je nezbytné, aby za něj přebral odpovědnost.

4.3 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je věda, která se zabývá jednotlivými volnočasovými aktivitami a jejich metodikou, a to nejen u dětí a mládeže, ale i u dospělých. „Jejím předmětem je postavení volného času v lidském životě, způsoby jeho využívání a ovlivňování a také jejich význam pro člověka a jeho sebevýchovu.“⁹⁶

4.3.1 Historický vývoj pedagogiky volného času

Za zakladatele této pedagogické disciplíny je považován francouzský sociolog Joffre Dumazedier (1915 – 2002). Podle něj je volný čas časem zbytkovým, který máme k dispozici po splnění pracovních, rodinných a společenských povinností. Rozlišil tři základní funkce volného času⁹⁷

1. *odpočinek, zotavení, reprodukce pracovní síly*; volný čas člověka zbavuje únavy, odstraňuje fyzické nebo nervové poruchy vyvolané napětím, výkonem povinností a umožňuje mu odpočinout si od práce,
2. *rozptýlení, zábava, únik z monotónnosti práce*,
3. *rozvoj osobnosti fyzický, kulturní, sociální*.

Některé funkce volného času, jak můžeme vidět při srovnání Dumazedierova a Opaschowskeho konceptu funkcí volného času, se posouvají a

---

⁹⁶ ŽUMÁROVÁ, M. *Pedagogika volného času*. In: Průcha, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 738.

⁹⁷ Srov. *Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie*. Dostupné na: http://www.fsp.muni.cz/~kse/vyuka/vyuka_dokumenty/rekreologie/rekre_002_odpocinek.pdf.

rozšiřují. To vše souvisí s rozvojem přístupu k volnému času a narůstání jeho prostoru, důležitosti a významu.

V naší zemi souvisí vznik pedagogiky volného času s rozšířením mimoškolních aktivit především s rozvojem mimoškolních zařízení v 50. letech dvacátého století. Tyto činnosti byly označovány jako *mimotřídní*⁹⁸ a *mimoškolní* výchova. Tyto termíny byly později nahrazeny pojmem *výchova mimo vyučování*. Ve všech případech šlo o výchovný model, převzatý podle vzoru sovětského školství. V tomto procesu byl volný čas stále vnímán a vymezován mimo vyučování.⁹⁹

Ve světovém měřítku se termín *pedagogika volného času* objevoval již od 30. let dvacátého století, avšak ke slovu se tento pojem a zejména přístup dostal až o třicet let později, kdy se stal jakousi novou ideou v kontextu školy a vzdělávání.

Tradice evropského pojetí pedagogiky volného času vyrůstá z pojetí charakteristického pro industrializovanou společnost. Toto pojetí je možné označit slovem kompenzační. Moderní člověk, pracující ve velkých provozech, se zpravidla nemůže identifikovat s náplní své pracovní profese, a proto svoji identitu projevuje ve volnočasových aktivitách, ve kterých kompenzuje to, co mu chybí v pracovní sféře. Ve Spojených státech byl rozvoj studia pedagogiky volného času poháněn spíš z hlediska turistického ruchu a jeho ekonomického dopadu.¹⁰⁰

Zásadní rozvoj pedagogiky volného času byl zaznamenán v osmdesátých letech minulého století, kdy německý sociolog Horst Opaschowski a jeho krajan, pedagog Wolfgang Nahrstedt vymezili tomuto přístupu samostatné profesní pole a začali se jím zabývat jako samostatnou pedagogickou disciplínou.

---

⁹⁸ Pod tímto pojmem se rozuměla výchova a výchovná práce, kterou v čase mimo vyučování organizovala škola. A termín *mimoškolní* zastupoval činnost v rámci výchovy dětí a mládeže, zajišťovanou mimoškolními organizacemi.

⁹⁹ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 13.

¹⁰⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Specifické přístupy a metody pedagogiky volného času*, s. 45. In: *Výchova a volný čas*.

V České republice je zájem o problematiku pedagogiky volného času ovlivněn tradicí volnočasové výchovy a také sociálními a ekonomickými faktory. Poslední uvedený důvod jako zdroj pro rozvoj pedagogiky volného času je celosvětovou záležitostí. S navýšením podílu volného času v životě člověka se začalo vyvíjet i odvětví, jehož cílem je komercializace volného času s řadou nabídek k jeho naplnění a rozvoji.

Vedle pedagogiky volného času je zaznamenán rozvoj turistického ruchu, rekreologie a celého odvětví průmyslu, který bychom mohli označit jako zábavní a nemáme přitom na mysli jen divadlo, film, hudbu apod.

4.4 Závěr kapitoly

Už při prvním letmém pohledu na problematiku volného času a pedagogiky volného času nás k nutnosti zabývat se tímto tématem musí motivovat nárůst celkového prostoru, který je dnes volnému času vymezen. Prostor volného času, jak jsme výše uvedli, je doba, o které si rozhodujeme sami, a tím spíše by to měl být prostor, jehož náplň nebude nahodilá a nám lhostejná. Ve volném čase dělá člověk to, co ho baví, čímž realizuje svůj potenciál, utváří svoji osobnost a přebírá tak zodpovědnost za svůj život a jeho konkrétní podobu. A právě činnosti, které děláme rádi, aniž bychom byli nuceni, pro nás mohou být zdrojem, ze kterého budeme čerpat.

Jedním z lidí, který se zabýval výchovou dětí a mládeže a využíval k tomu nemalou měrou jejich volný čas, byl italský kněz Jan Bosco¹⁰¹ (†1888). Jeho základním úkolem, který si stanovil pro tuto práci, bylo: *nabídnout mladým podmínky k tomu, aby se stali poctivými občany a dobrými křesťany*. Tedy lidmi,

---

¹⁰¹ Jan Bosco – italský kněz (1815 – 1888), který působil v Turíně, kde se věnoval opuštěné mládeži. Mladým mužům a chlapcům zajišťoval ubytování, vzdělání, zaměstnání a staral se o smysluplné naplnění a využití jejich volného času. Užíval metodu označenou jako *preventivní systém*, kdy se vhodnou náplní volného času mladých snažil předejít pozdějším problémům. Hlavním cílem Jana Boska bylo ukázat mladým smysl jejich života, pomoci jim zorientovat se v náboženských otázkách a v hledání cesty a vztahu k Bohu. Založil Salesiánskou kongregaci, která pokračuje v díle svého zakladatele.

plně zodpovědnými za své konání, svůj život a potažmo za život společnosti. A to je, zdá se, úkol vytýčený většinou vychovatelů a pedagogů, jestliže pro ně práce není jenom zdrojem výdělku, ale je chápána také jako poslání a služba.

5 Sport a jeho stručné dějiny

5.1 Úvod

Sport je fenomén starý jako lidstvo samo. V nejrůznějších dobách měl různé podoby a zejména mu byla přiznávána různá důležitost a potřeba pro život člověka. V předchozí kapitole jsme uvedli, že v současné době je sport jednou z hlavních aktivit, které člověk provozuje ve svém volném čase. Jak se sport a jeho význam vyvíjel v dějinách, jaké má člověk důvody pro jeho provozování a rozvíjení, to jsou další otázky, které si pokládáme. Jejich aspoň částečné zodpovězení je úkolem této kapitoly.

5.2 Krátký přehled historie sportu¹⁰²

Stejně jako jiné činnosti, jimiž se člověk zabývá, má i sport svoji historii. K ní patří vznik a původ slova *sport*. Ten je kladen do 12. století, kdy byla slovem *deportare* (doslova zanášení, unášení) označována štvance na zvěř, tehdy velmi oblíbená činnost šlechty. V románských jazycích měl tento termín význam *bavit se*. Potom z toho vzniklo *déport*, dále ve Francii *désport* a ve 14. století bylo v Anglii slovo používáno ve zkrácené podobě – totiž *sport*. Bylo to tedy slovo, které označovalo zábavnou činnost, sloužící především k rozptýlení.¹⁰³

5.2.1 Prapočátky sportu

První podoby her a cvičení měly souvislost s prací člověka. Pohybové aktivity jsou známy už z jeskynních maleb. Jsou na nich znázorňovány sporty s míčem, kopím, prakem, lukem, etc. Za druh sportu bychom s nadsázkou mohli označit i lov, ten však sloužil k získání obživy.

---

¹⁰² Při popisu dějin sportu budeme vycházet především z knihy
SEKOT, A. *Sport a společnost*, s. 32-48.

¹⁰³ Srov. HOŠEK, V. *Psychika a sport*. In: *Hermeneutika sportu*, s. 22.

Sportovní dovednosti hrály důležitou roli při iniciačních obřadech¹⁰⁴ primitivních národů. Obřady měly prokázat dospělost, sílu a odvahu mladíka a jedním z takových byl i skok o hodnotě vlastní výšky, provozovaný ve rwandském kmenu Watussů.¹⁰⁵ Z historie známe sportovní aktivity spojené se zvířaty. Například na ostrově Kréta gymnasté přeskakovali koně či býka, i když tam spíše než o sport šlo o určitý druh tance a oslavy bohů.¹⁰⁶

5.2.2 Sport v Egyptě, Číně a Indii

Ve starém Egyptě, tedy v době kolem 3. tisíciletí před Kristem, byl sport uznávanou součástí výchovy. Z této doby se dochovalo množství hraček dětí, jako například luky, obruče, míče. Byl pěstován šerm, zápas, skákání, plavání, házení, běhání a jiné sporty. To souvisí s důkladnou péčí o tělo, na kterou Egyptané velmi dbali. Egyptská civilizace vnímala jako ideál štíhlého člověka, naopak tlustý byl obecně považován za hlupáka.¹⁰⁷

Dalšími zeměmi, kde se už v minulosti velmi dbalo o pohyb, tedy o sport, jak jej známe dnes, byla Čína a Indie. Zde měl sport podobu výcviku vojáků, jejichž úkolem pro přípravu do boje bylo například učení se lukostřelbě, jízdě na koni, vzpírání železné tyče a také nošení závaží o hmotnosti 30 kg na vzdálenost 20 km. Což každý zdatný turista uzná jako velmi dobrý sportovní výkon.

5.2.3 Řecko, počátek sportu

Kolébkou sportu jako takového je však starověké Řecko (vznik kolem roku 800 před Kristem). V Aténách, nejvýznamnějším středisku Řecka, byla

---

¹⁰⁴ Cílem iniciačních obřadů byla příprava dospívajících chlapců na přechod od dětství k dospělosti, tedy zbavit je citové závislosti na rodičích a přeměnit na dospělé členy podle kmenových tradic.

¹⁰⁵ Srov. SEKOT, A. *Sport a společnost*, s. 32.

¹⁰⁶ Srov. *Gymnastika*. Dostupné na: <<http://www.ocviceni.cz/gymnastika-a74.html>>.

¹⁰⁷ Srov. SEKOT, A. *Sport a společnost*, s. 32.

zakládána tzv. *gymnázia*¹⁰⁸. Šlo o školy, které byly původně určeny jen pro tělesnou výchovu. Hlavními vyučovacími předměty byla lukostřelba, hod oštěpem, zápas a box. Studenti, byli to pouze chlapci, měli k dispozici trenéry, cvičitele a maséry. V Athénách se pěstoval pentatlon, tedy pětiboj, který tvořil běh na jeden stadion¹⁰⁹, skok do dálky, hod diskem, hod oštěpem a zápas. Důležité bylo také plavání. Mimochodem kdo neuměl psát a plavat, byl v Aténách považován za nevzdělance.

Velmi populární byly v Řecku sporty, které předpokládaly a pěstovaly válečnické umění, což byla jízda válečných vozů, zápas, hod oštěpem, lukostřelba, běh nebo skok do dálky.

V této době, mluvíme přibližně o prvním století před Kristem, byly hry pořádány především při náboženských slavnostech, na počest antických bohů v čele s bohem Diem, kterému byl v řecké Olympii zasvěcen obrovský chrám. A právě Olympia sehrála důležitou roli při vzniku olympijských her.

5.2.3.1 Olympijské hry

Jednalo se bezesporu o největší sportovní událost své doby. První olympijské hry se podle zprávy historika Hippiáse z Élidy konaly v roce 776 před Kristem v řecké Olympii, odtud název *olympijské*. Rok 776 je o to významnější, že Řekové od něj počítali svůj letopočet. Olympijské hry se od tohoto data konaly s železnou pravidelností každé čtyři roky až do roku 394 po Kristu, kdy byly hry, na popud milánského biskupa Ambrože, zakázány císařem Theodosiem I.¹¹⁰

Programem prvních olympiád byl pouze běh na vzdálenost jednoho stadia. Běh byl postupně prodlužován a byly přidávány další disciplíny jako zápas,

---

¹⁰⁸ Termín je odvozen od řeckého *γυμνός* [gymnós] – nahý, protože v gymnáziích žáci cvičili bez oděvu.

¹⁰⁹ Jeden stadion měří 192,27 m.

¹¹⁰ Srov. RUBÁŠ, P. *Starověké olympijské hry*. Dostupné na: <http://www.czechbadminton.cz/html/news/peking/staroveke-olympijske-hry.htm>.

zmiňovaný pětiboj, dále jízda na koni, závod čtyřspřeží a závod těžkooděnců (běh s přílbou a štítem na délku dvou stadií). Pro potřeby her byl upravován i prostor. Byl postaven hipodrom (dostihová dráha) a stadion (ovál, kolem kterého závodníci běhali).

Závodů se mohli účastnit jenom svobodní občané řeckého původu. Otroci a barbaři nebyli na hry jako aktivní závodníci puštěni, i když se mohli her účastnit jako diváci. Her se nesměly ani jako diváci účastnit vdané ženy. Zákaz neplatil pro neprovdané ženy.¹¹¹

Být vítězem těchto her, tedy olympijským vítězem, znamenalo být slavným a bohatým, protože úspěšní atleti byli vysoce odměňováni. Stát se vítězem olympiády bylo snem mnoha mladíků a šancí pro chudé, avšak zdatné mladíky, kteří se snažili prosadit. Ti nejlepší z nich byli sponzorováni bohatými patrony, pro které bylo zase velice prestižní „vlastnit“ olympijského vítěze. A tak se ze sportovců začali stávat profesionálové, kteří měli dokonce jakési svoje odbory, starající se o jejich ekonomické zájmy.

Fyzická zdatnost sportovců se brzy stala terčem vzdělavců a filosofů, kteří kritizovali přehnané cvičení těla na úkor ducha.

Není bez zajímavosti, že v době konání olympijských her panovalo příměří mezi jednotlivými nepřáteli. Jedním z přívlastků her tedy byl mírotvorné.

5.2.4 Gladiátorské hry v Římě

Během 1. tisíciletí před Kristem se do popředí vývoje evropské civilizace dostal i Apeninský poloostrov. Období antického Říma v I. století před Kristem nabízelo, kromě soutěží, které měly sportovní charakter, i slavnosti, jejichž součástí byly souboje na život a na smrt. Zúčastnění byli především váleční zajatci, ale časté byly i souboje s divokými zvířaty a s býky. Tyto slavnosti byly

---

¹¹¹ Srov. ŠTUMBAUER, J. *Mýty a skutečnost antických olympijských her*. Dostupné na: http://www.eamos.cz/amos/kat_tv/modules/low/kurz_text.php?id_kap=4&kod_kurzu=kat_tv_90_25.

velmi populární a Římané je označovali jako gladiátorské hry. Jejich cílem byl výcvik vojáků, trestání zločinců či Římu nepohodlných lidí a v neposlední řadě zábava pro diváky. Při lidových zábavách bylo k vidění mnoho sportovních, respektive bojových výkonů – zápasy gladiátorů na život a na smrt, boj se zvířaty a podobně. Chléb a hry (*panem et circenses*) se staly právem římského lidu a počet pravidelně pořádaných her neustále vzrůstal. Byly zakládány a provozovány speciální gladiátorské školy, v nichž byli bojovníci cvičeni a vychováváni pro to, aby zabíjeli. Byla to pro mnohé jediná cesta ke svobodě. Pro účely těchto představení byly stavěny obrovské arény, které měly kapacitu mnoha tisíc diváků. V Římě byly celkem čtyři cirky; z nichž circus Maximus byl nejstarší a největší. Prý až pro 250 000 diváků.¹¹² Z pohledu sportu však můžeme dobu Římské říše označit za období úpadkové, protože ten tu byl představován ve formě násilných scén, brutálních bojů s hlavním cílem pobavit diváky. Život člověka natož jeho zdraví nehrálo žádnou roli.

5.2.5 Sport ve středověku

Dalším obdobím, které mělo svoje osobité pojetí sportu, byl středověk. V této době probíhaly především rytířské turnaje, štvanice na zvěř a soutěže v lukostřelbě. V prostorách bohatých domů a zámků se objevují také první kulečnické stoly. Tyto činnosti však byly vyhrazené jen šlechtě a bohatým měšťanům. Často sloužily jako forma demonstrace rozdílu jednotlivých stavů a společenského postavení. V tom vidíme změnu oproti římskému pojetí zábavy, kterého se účastnily obrovské zástupy diváků. Byl to způsob jak nechat lid zapomenout na jeho špatné sociální postavení a materiální zabezpečení.

---

¹¹² Srov. ŠTUMBAUER, J. *Tělesná kultura antického Říma*. Dostupné na: http://www.eamos.cz/amos/kat_tv/modules/low/kurz_text.php?id_kap=5&kod_kurzu=kat_tv_90_25.

Ve středověku byl sport součástí výchovy. Jejím cílem bylo osvojení si tzv. *rytířských ctností*. Podle nich má být mladý rytíř vycvičen v sedmeru dovedností¹¹³

- má umět jezdit na koni, rychle nasedat i sesedat, klusat i jet cvalem, otáčet se a při jízdě zvedat věci ze země,
- plavat a potápět se,
- střílet samostřílem, puškou i lukem,
- lézt po žebříku, po tyči i po laně,
- bojovat při turnajích, útočit dřevcem a zápasit v tjostu¹¹⁴,
- zápasit a šermovat,
- dobře přisluhovat u stolu, tančit, dvorně se chovat a rozumět šachovým hrám.

Nejen šlechta, ale i obyvatelé středověkých vesnic měli svůj způsob zábavy a provozování sportu v podobě míčových a jiných her. Tyto hry byly provozovány především o různých církevních svátcích. Lidé chodili na bohoslužby, pořádali jarmarky a lidové slavnosti a bavili se hrami, mimo jiné i kopanou. Byly to však hry, které ve své době, na rozdíl od dnešní, neměly pevná pravidla.

5.2.6 Předznamenání moderního pojetí sportu

V následujících staletích se pohled na herní a sportovní činnosti vyvíjel v souvislosti s pohledem církve. Ta, zejména v době reformace, zdůrazňovala

---

¹¹³ Srov. MIŇO, J. *Sedm rytířských dovedností*. Dostupné na:

<<http://www.militaria.cz/cz/clanky/bojove-umeni/sedm-rytirskych-dovednosti.html>>.

¹¹⁴ Jedná se o typ bojové hry. Rytíři vyzbrojeni štítem a kopím najížděli přímo proti sobě a souboj se rozvíjel útoky kopím. Účelem bylo vyhodit kopím svého protivníka ze sedla. V případě zlámání všech kopí bez kýženého výsledku se mohlo pokračovat soubojem na meče, při kterém pak bylo nutné dosáhnout konečného vítězství.

tvrdou práci a odříkání světských radovánek a důsledně usilovala o zbožnost obyvatelstva.

Na počátku 17. století však byla vydána Královská kniha sportů. Pohled na sport jako cestu ke zdravému rozvoji lidského těla je dále spojen i s názory humanismu a jeho inspirace v antice. Nemalý vliv na uvědomění si důležitosti pohybu měl i Jan Amos Komenský a jeho názory týkající se způsobu a průběhu výchovy člověka.

V návaznosti na předcházející vývoj, byl již sport vnímán jako důležitá součást života člověka a postupně vzrůstal jeho vliv a prostor ve volném čase. Nedoceny však zůstávaly účinky sportu v oblasti zdravotní, výchovné a socializační. To vše přišlo s nástupem devatenáctého století, rozvojem průmyslu a sociálními změnami ve společnosti. Měnilo se ekonomické, politické i sociální prostředí. V důsledku toho i sociální vztahy, postavení rodiny, způsob vzdělávání etc. Sportovní aktivity se staly kompenzací každodenních povinností. Bylo zakládáno mnoho sportovních oddílů, stavěla se sportoviště. V mnoha zemích vznikaly sportovní koncepce na základě národní tradice. Za kolébku moderně pojatého sportu je považována Anglie, mj. i proto, že byla v popředí i průmyslovým a technickým rozvojem. Známý je *německý tělocvičný systém* anebo *švédský gymnastický systém*.

Sport byl v této době chápán jako nezbytný nástroj k fyzickému rozvoji jedince, jako cesta ke zdravému způsobu života a také začíná být vnímán jako nástroj k výchově charakteru člověka a jeho pohledu na svět. Vzniká *Woodcraft*¹¹⁵ a první podoba skautingu, ačkoliv ten je zpočátku chápán jako příprava na vojenskou službu.

---

¹¹⁵ Zakladatelem *woodcraftu* je americký spisovatel *Ernest Thompson Seton* (1860 - 1946), který formou psaní knih a provozování táborů usiloval o rozvoj všestranného a charakterního jedince se smyslem pro společnost a vztahem k přírodě. Slovo *woodcraft* je překládáno jako *lesní moudrost*.

5.2.7 Novodobé olympijské hry

Významným zlomem v historii sportu je rok 1896, kdy došlo ke vzniku moderních olympijských her. Otcem této myšlenky je francouzský historik a pedagog baron Pierre de Coubertin (1863 – 1937). Moderní olympijské hry tak navázaly na mnohasetletou tradici svých antických předchůdců. Naším záměrem není však popsat vývoj novodobé historie olympijských her, spíše se zaměříme na tzv. *filosofii olympismu*, v níž P. Coubertin popisuje smysl a cíle obnovení olympijských her.

5.2.8 Filosofie olympismu

Olympismus je systém myšlenek, principů, filosofí a vizí, týkajících se olympijských her a smyslu jejich konání. Filosofie olympismu, jak ji představil P. Coubertin, „se netýká pouze sportovců na vrcholové úrovni, ale všech. Netýká se jen závodění a vítězství, ale zvláště hodnot, spojených s účastí a spoluprací, sportu nejen jako aktivity, ale také jako faktoru, přispívajícího ke vzdělání, výchově a rozvoji jedince, jeho osobnosti a sociálního života“.¹¹⁶

Coubertin přemýšlel o společenské a politické situaci, kterou Francie a s ní celá Evropa prožívala ve II. polovině 19. století. Dospěl k názoru, že řešením může být jediné demokratická a humanisticky založená výchova mladé generace. Svoje myšlenky postupně shromažďoval a doplňoval, až vytvořil základ koncepce, kterou od roku 1912 nazýval *olympismus*.¹¹⁷

Důležitou roli v jeho koncepci hrála pedagogika, pomocí které chtěl Coubertin umožnit systematický rozvoj jedince. Cílem byl rozvoj osobnosti sportovce, v harmonii jeho fyzických, duchovních, morálních a společenských sil. Člověk není jenom tělo a duch, ale tělo, duch a charakter.

---

¹¹⁶ CHOUTKA, M.; DOVALIL, J. a kol.: *Pierre de Coubertin, filosofie olympismu, vztah sportu a olympismu*, s. 1. Dostupné na:
<http://www.olympic.cz/public/img/dokumenty/olympismus/filosofie_pierre_de_coubertin.pdf>.

¹¹⁷ Srov. CHOUTKA, M.; DOVALIL, J. a kol.: *Pierre de Coubertin, filosofie olympismu, vztah sportu a olympismu*, s. 2.

Sport Coubertin vnímal jako cílenou snahu o zdokonalování se. Cvičení však nechápal jen jako fyziologický proces, ale jako rozvoj svalů, rozumu, charakteru a vědomí. Jde o proces aktivního zdokonalování se, a proto jej v jistém smyslu můžeme chápat jako důležitý prostředek na cestě k dosažení konkrétních pedagogických cílů. Navíc, sport se netýká člověka jako jedince, ale je to prostředek pro utváření a kultivaci vztahů mezi lidmi. Sport je podle Coubertina neoddělitelnou součástí výchovy a vede k rozvíjení rytířskosti, ambicí, kamarádství, plného zaujetí konkrétní činností, etc.¹¹⁸

To byl tedy stručný myšlenkový základ pro to, aby Coubertin v roce 1896 obnovil tradici pořádání olympijských her, které se tím měly stát určitým modelem pro jeho filosofii a praktickou ukázkou, jak využívat sportu při výchově a jak jej kultivovat. Sestavil Olympijskou chartu, ve které uvedl koncepci a pravidla pro uskutečňování idejí olympismu. Ústředním orgánem byl ustanoven Mezinárodní olympijský výbor, který svojí nezávislostí garantoval definovaná pravidla. Novodobé olympijské hry tak byly vyjádřením moderního výchovného programu, který Coubertin sestavil.

5.2.9 Současné postavení sportu

Ve stručném přehledu vývoje sportu v historii vidíme rozdíly v jeho postavení v jednotlivých obdobích. Dnešní dobu si bez sportu ani nemůžeme představit. Už jenom podíl času a místa, který zabírají informace o jednotlivých utkáních, soutěžích, turnajích a závodech v tisku, v televizi či na internetu, je výmluvný. Téměř každý z nás má v oblíbenosti nějaký sport, a když ne v aktivní formě, tak alespoň v té pasivní – divácké. Profesionální sportovci patří mezi nejznámější a také nejbohatší lidi na Zemi, jsou využíváni jako výborný reklamní tahák a o jejich soukromí se píšou dlouhé články. Proč? Jednoduše proto, že je zná téměř každý.

---

¹¹⁸ Srov. CHOUTKA, M.; DOVALIL, J. a kol.: *Pierre de Coubertin, filosofie olympismu, vztah sportu a olympismu*, s. 3.

Sport je neoddelitelnou součástí naší kultury. Vnímáme jej jako činnost, vedoucí k udržení a upevnění dobrého zdravotního stavu a rozvoje člověka. Sport je však také výslednicí hodnotového směřování současného člověka v naší společnosti.¹¹⁹

Jak jsme uvedli výše, při volnočasových aktivitách lidé provozují to, co sami chtějí a co je baví. Skrze nejrůznější činnosti realizují svoje sny, plány, představy o životě a sdílí hodnoty s lidmi podobných zájmů. Můžeme bez nadsázky říci, že skutečný život dnešního člověka se odehrává v jeho volném čase.¹²⁰ A protože sport je jednou z nejčastěji provozovaných volnočasových činností, hraje nezastupitelnou roli v životě dnešního člověka. Mnoho lidí se sportovní činností živí, mnoho z nás při sportu odpočívá, prožívá vztahy, zakouší úspěch a skrze sport je možné také zlepšovat kvalitu svého života.

5.3 Závěr kapitoly

Význam sportu v dějinách postupně rostl. Z doplňkové lidské činnosti, přes zdůraznění jeho vlivu na zdraví člověka, se stal součástí výchovného systému a nutnou činností člověka vůbec. Sport je v současné době také nositelem společenských hodnot.¹²¹ Je také neustálou cestou kupředu. Olympijské heslo *Citius, altius, fortius* (rychleji, výše, silněji), které navrhl již zmiňovaný baron Pierre de Coubertin, vyjadřuje snahu o neustálý pokrok. A to jak na sportovním poli, tak i na poli růstu osobnostního, charakterního, na poli prohlubování vztahů a tak dále. Je tedy mnoho důvodů, pro které stojí za to nejen sport pěstovat, ale zabývat se jím i teoreticky. Je pochopitelné, že ke sportu patří i stinné stránky, jako je doping, neskutečné množství peněz, které se ve sportu točí. Ale to je komplikovaný a široký problém, kterým se v této práci zabývat nebudeme.

---

¹¹⁹ Srov. SEKOT, A. *Sport a společnost*, s. 57.

¹²⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Zábava, sport a hra očima teologa*. In: Fórum pastorálních teologů II., s. 80.

¹²¹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Zábava, sport a hra očima teologa*. In: Fórum pastorálních teologů II., s. 86.

6 Horolezectví

Po obecné kapitole se nyní zastavíme u konkrétního sportu, a sice u horolezectví. Podle statistických údajů z roku 2000 je horolezectví na 29. místě v počtu sportovců, sdružovaných ve sportovních oddílech.¹²² Podle aktuálních informací (viz předchozí poznámka pod čarou) vidíme, že rozvoj tohoto sportu je velmi dynamický. Při srovnání údajů z roku 2000 a 2010 dojdeme k závěru, že počet členů je po deseti letech dvojnásobný. A je jisté, že mnoho aktivních lezců není členem žádného oddílu.

Horolezectví je specifický sport a záliba, podle některých se dokonce jedná o životní styl či způsob života.¹²³ Horolezectví se týká i tato diplomová práce, a proto je důležité, dříve než se budeme zabývat hodnotami souvisejícími s horolezectvím, poznat je i z pohledu historie a seznámit se alespoň se základními přelomovými okamžiky v jeho minulosti.

6.1 Historie horolezectví

Vysoké hory hrály od pradávna důležitou roli v životě člověka. Naši dávní předkové vnímali hory jako místo, kde sídlí bohové. S touto představou se setkáváme u mnoha národů a náboženství. Bohové sídlili například na vrcholu řecké hory Olymp (2917 m). V Indii byla domovem božstva hora Kailás (6713 m), která je označovaná termínem nejposvátnější hora.¹²⁴ Ve Starém zákoně jsou rovněž zmínky o horách, které byly pro lid místem setkání s Bohem.¹²⁵ Kromě

---

¹²² Srov. *Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu v České republice*. Dostupné na <http://www.msmt.cz/sport/koncepce-statni-politiky-v-telovychove-a-sportu-v-ceske-republice>.

Jsou to však údaje z roku 2000, uvedené kvůli porovnání s ostatními sporty. Podle aktuálních informací Českého horolezeckého svazu (ČHS), poskytovaných pouze členům, je ke dni 22. 2. 2010 počet členů ČHS 10 463 ve více než 500 klubech.

¹²³ Srov. RŮŽIČKA, J. *Báječná léta na laně*, s. 48.

¹²⁴ Srov. DIEŠKA, I.; ŠIRL, V. *Horolezectví zblízka*, s. 9.

¹²⁵ Srov. např. Ex 3,1; Ex 19,18.

posvátných textů a bájí se s důkazy o úctě lidí k horám setkáváme v podobě nástěnných maleb např. v pohoří Ťan-šan či na Kavkaze.

Důležitou etapou v prehistorii horolezectví hraje vojsko, respektive jeho přesun přes horské masívy a průsmyky. V mnoha denících vojenských výprav se setkáváme s popisem, který líčí mimo jiné postup přes mohutné hory a skály, které armádě stály v cestě. Armáda Alexandra Velikého (4. století před Kristem) měla zvlášť cvičenou jednotku pro postup vysokohorskými oblastmi. Je známo, že Alexandrova armáda přešla například Starou planinu, některé průsmyky v Himálaji nebo Karákóramu. Cvičené jednotky ve svém vojsku měl i Hannibal, Napoleon či Suvorov.¹²⁶

Za dobu přelomu v historii horolezectví je považováno 14. století, kdy italský básník Francesco Petrarca vystoupil na horu Mt. Ventoux (1912 m). Jeho výstup nebyl motivován ani úctou k božstvu, ani potřebou horu přejít a pokračovat dál. Vystoupil na horu pro své potěšení, o kterém napsal kardinálu Colonnovi a zejména v tom tkví jeho zásluha. Vysoké hory a vyvýšená místa jsou v době, kterou bychom mohli s nadsázkou označit jako horolezecký romantismus, místem odkud člověk poznává krásu přírody a které mu umožňuje výhled do neznámých a tajemných dálek. K dalším zajímavým a významným výstupům historie patří například zdolání hory Mt. Aiguille (2097 m) na popud francouzského krále Karla VIII. (†1498). Tento výstup je zvláštní nasazením velkého množství zdatných mladíků, kteří vystoupili na horu za pomoci mnoha pomůcek. Nebo je znám výstup téměř šedesátiletého Leonarda da Vinci (†1519) na horu Monte Bo (2566 m) v Západních Alpách a mnoho dalších.¹²⁷

Nyní se však přeneseme o několik desetiletí dále. Na přelomu 18. a 19. století se totiž do hry dostávají Alpy, které jsou právem označovány za kolébkou horolezectví. V Alpách bylo postupně dosaženo mnoha vrcholů a pozornost se soustředila na nejvyšší horu Alp Mont Blanc (4810 m). Na její zdolání byla dokonce vypsána finanční odměna. O odměnu mělo zájem mnoho horských

---

¹²⁶ Srov. DIEŠKA, I.; ŠIRL, V. *Horolezectví zblízka*, s. 11.

¹²⁷ Srov. DIEŠKA, I.; ŠIRL, V. *Horolezectví zblízka*, s. 17.

vůdců a zkušených horalů. Problém byl však ani ne technického rázu (špatné vybavení, neprostupnost terénu, nebezpečí lavin etc.) jako psychický blok při výstupu do takové výšky. Ten se povedlo překonat až 8. 8. 1786, kdy Jacques Balmat a Gabriel Paccard výstup zvládli. I v tomto případě se jedná o významný mezník, protože motivací nebylo jen okouzlení přírodou. Byly to jednak peníze a také touha být první. A to je de-facto počátek sportovního horolezectví.

V následujících letech se strhla lavina zájmu o alpské vrcholy. Za první z důvodu po dobývání – být tam, kde ještě nikdo jiný nebyl, a také z důvodů vědeckých – v podobě mnoha výzkumů a měření v oblasti geografie, geologie, meteorologie. V roce 1857 byl v Anglii založen první horolezecký klub – *Alpine Club*, o pět let později ve Vídni vznikl *Österreichischer Alpenverein*, a postupně další. Zdolávání vrcholů v oblasti Alp se rozšířilo mezi zájemce z celé Evropy. Bylo to doslova dobývání Alp. O výstup se pokoušely mnohačlenné expedice, které byly financovány různými mecenáši z řad šlechticů. Byl zdolán Grossglockner, Matterhorn, Eiger. S přibývajícím množstvím horolezců a horolezeckých skupin nabralo soutěživé dobývání národní povahu. Největší zázemí a úspěchy měli horolezci z Anglie, Švýcarska, Rakouska (resp. Rakouska-Uherska). S rostoucím počtem horolezců docházelo stále častěji k tragickým nehodám. To mělo za následek vývoj horolezeckého vybavení a umělých pomůcek – od lan, přes skoby a karabiny, až po mačky a cepíny.

Tzv. poslední problém – tedy nezdolaná velká stěna v Alpách – padl 24. 7. 1938.¹²⁸ A to je další zlom v historii horolezectví. Skončila éra dobývání alpských vrcholů. Ne že by zájem o lezení v Alpách poklesl, naopak. Z horolezectví se stal sport v plném slova smyslu. Jednotlivé cesty byly zdokonalovány, zkracovala se doba potřebná k výstupu, hledaly se nové cesty, přímo k vrcholu. Ideálem se stala tzv. superdirettissima – zcela přímá cesta k vrcholu, bez obcházení náročných úseků.¹²⁹

---

¹²⁸ Jednalo se o severní stěnu *Eigeru* (Bernské Alpy), vysoká 1850 metrů, její průměrný sklon je přes 60°. Největším rizikem v této stěně je množství sněhových, ledových i kamenných lavin.

¹²⁹ Srov. DIEŠKA, I.; ŠIRL, V. *Horolezectví zblízka*, s. 71.

Objevitelské touhy se přenesly o tisíce kilometrů na východ – do Himálaje. Zájem o tuto horolezeckou oblast byl aktuální už ve 30. letech 20. století. Avšak první velké úspěchy přišly s rokem 1950, kdy 3. 6. padla první osmitisícovka¹³⁰ – Annapurna I (8091 m). A po ní následovaly další. Nejvyšší hora světa Mount Everest zdolal Novozélandčan Edmund Hillary a nepálský Šerpa Tenzing Norgay 29. 5. 1953.

Následoval boom himálajských výstupů. Jednotlivé národy vysílaly svoje nejlepší horolezce s úkolem dobýt vrchol. Tyto výstupy měly až do poloviny 70. let 20. století podobu obrovských expedic čítajících několik desítek členů, z nichž na vrchol vystoupili ti nejlepší. Všichni společně postupovali horou, budovali výškové tábory, plnili je potravinami a materiálem. Upevňovali tzv. fixní lana, po kterých je možné snadněji stoupat nahoru i sestupovat. Z výškových táborů za dobrého počasí vyšli k vrcholu horolezci s největšími silami. Ovšem ani takovéto expedice neznamenalý jistotu úspěchu, ani návratu ve zdraví zpět.

V himálajském horolezectví vyniklo mnoho horolezců, jejichž jména by zabrala několik stran, nicméně mezi nejvýznamnější z nich patří Reinhold Messner, rodák z Jižního Tyrolska, který jako první člověk vystoupil na vrchol Mount Everestu bez přídavného kyslíku, rovněž jako první vystoupil na vrchol nejvyšší hory světa stylem solo (tedy sám, bez pomoci někoho jiného). Byl a je propagátorem tzv. *alpského stylu*¹³¹, který je nejhodnotnějším uznávaným stylem při horolezeckých výstupech.

Tolik velmi stručný přehled důležitých mezníků v horolezecké historii. Ta má pochopitelně svoje konkrétní stopy i u nás, mezi českými horolezci.¹³²

---

¹³⁰ Osmitisícových vrcholů – tedy nejvyšších vrcholů jednotlivé hory – je celkem 14, přičemž nejvyšší je *Mount Everest* (8848), nejmenší *Šiša Pangma* (8013 m).

¹³¹ Alpský styl – jedná se o lezení *jako v Alpách*, to znamená – lezecké družstvo si vezme veškeré vybavení s sebou na cestu. Nebudují se žádné výškové tábory (jen pro přespání), nenapínají se žádná fixní lana, po kterých je možné znovu vystupovat. Jednoduše jde o to vyjít, zdolat vrchol a vrátit se zpět, bez náročné logistiky podpůrného týmu.

¹³² Mezi nejúspěšnější české horolezce patří Josef Rakoncaj (dvakrát vystoupil na K2), Radek Jaroš, Leopold Sulovský (první Čech na Mt. Everestu) a další.

6.2 Horolezecké disciplíny¹³³

Zdolávání vrcholů jako základní činnost horolezectví se stalo základem pro vznik několika dalších disciplín. Současné horolezectví (resp. lezení) zahrnuje veškeré lezení od velmi krátkých a fyzicky extrémně náročných cest až po expediční lezení ve velehorách.

Základní rozdíl mezi horolezectvím a lezením je daný prostorem, kde se horolezec či lezec pohybuje. Horolezec se pohybuje v horolezeckém terénu, tedy v horách (dlouhé nástupy, vícedélkové lezení), naproti tomu lezec zdolává stěny, budovy a skalky.

Další dělení je podle konkrétního druhu skály, na kterou lezec leze.

Pískovcové skalní lezení – tradiční v českých zemích a v Sasku. Lezení na pískovci vyžaduje hodně odvahy a rozhodnosti. Kvůli křehkosti skály jsou jistící kruhy poměrně daleko od sebe (i 15 metrů), další jištění je možné jen pomocí smyček a uzlíků.

Lezení na nepískovcových skalách – lezení po pevných materiálech (např. vápenec, žula). Jde o tradiční způsob lezení.

Lezení vícedélkových cest – kategorie na pomezí lezení a horolezectví. Lezec buduje jistící stanoviště, od kterých vždy znovu – na délku lana – postupuje vpřed.

Mixové lezení – terén, kde se kombinuje skála, led a sníh.

Ledové lezení – lezení po zamrzlých vodopádech, za pomoci maček a cepínů.

Big Walls – lezecké, velmi dlouhé výstupy (i 1500 m). Lezení nezřídka trvá i několik dní.

Velehorské horolezectví – vyznačuje se velkými nároky na orientaci v terénu, výraznými výškovými rozdíly. Práce s lanem a jistícími pomůckami je nezbytností.

---

¹³³ Srov. VOMÁČKO, S.; BOŠTÍKOVÁ, S. *Lezení na umělých stěnách*, s. 19-20.

Výškové horolezectví – lezení v nejvyšších nadmořských výškách, vysoké nároky na vybavení a lezce samotného.

6.3 Závěr kapitoly

Předchozí řádky tvoří jen stopové prvky historie horolezectví, o které je sepsáno mnoho knih. Viděli jsme jednotlivé etapy vývoje horolezectví a přístupu lidem k horám. Ten se měnil zejména díky zkušenosti horolezeckých skautů, kteří měli odvahu jít do naprosto neznámých projektů. Dnešní horolezci jsou zkušenější, mají spolehlivější, kvalitnější a v neposlední řadě lehčí vybavení. Pro mnohé z nich je horolezectví sportem, pro jiné cestou za dobrodružstvím a pro jiné je jednoduše způsobem života.

Je horolezectví uzavřenou činností, kterou můžeme jen obdivovat a nic víc, nebo se můžeme v něčem horolezci inspirovat? Jestliže ano, čím? Získat odpověď na položené otázky je úkolem této diplomové práce. Zejména pohled do světa horolezeckých hodnot, tedy hodnot, které horolezci ctí, uznávají a potřebují pro svůj druh aktivity. Otázkou hodnot v horolezectví a jejich případnou aplikovatelností v běžném životě se bude zabývat následující kapitola.

7 Hodnoty

Studiem hodnot se zabývají vědní obory *axiologie*¹³⁴, *etika* a také *sociologie*. Jejich pojetí existuje celá řada. Například američtí sociologové Bales a Couch shromáždili ve svém díle 900 různých pojetí hodnot.¹³⁵ Jednotlivá pojetí a definice hodnot se pochopitelně mění na základě změn probíhajících ve společnosti. A tak některé hodnoty, které jsou dnes aktuální, nemusí být pro příští generace podstatné.

Mluvíme-li o hodnotách, máme na mysli něco, co uspokojuje naše potřeby. Pod termínem hodnota si představujeme nějakou kategorii, nebo lépe vlastnost, a to vesměs pozitivního charakteru. Možná by nebyl každý schopen slovo hodnota definovat, nicméně intuitivně mu každý rozumí. Od slova hodnota odvozujeme přídavné jméno hodnotný, tedy mající nějakou cenu, nějaký pozitivní význam pro člověka a společnost.

„Hodnota je obecný pojem pro všechno čeho si ceníme nebo vážíme jako takového, ne jako prostředku k něčemu jinému. To co je vzácné, čemu se člověk věnuje, za čím je ochoten jít, něco obětovat.“¹³⁶ Hodnota však neexistuje sama o sobě. Nutně vedle sebe potřebuje nějaký subjekt, který o ní vypovídá. Podstata hodnoty nespočívá v kvalitě, ale ve vztahu. Tento vztah je spojení hodnoty s člověkem, protože hodnoty bez člověka neexistují. Hodnoty potřebují člověka, který je hledá.¹³⁷

---

¹³⁴ Z řeckého *αξιος* – hodný, hoden; hodnotný.

¹³⁵ Srov. PRUDKÝ, L. *Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 11.

¹³⁶ SOKOL, J. *Slovník filosofických pojmů*, s. 303.

¹³⁷ Srov. SOKOL, J.; PINC, Z. *Antropologie a etika*, s. 101.

7.1 Druhy hodnot¹³⁸

7.1.1 Přírodní hodnoty

- a. hodnoty vitální – odpovídají potřebám tělesné existence. Jde o přírodní podmínky života, zdraví a tělesného blaha. Tyto hodnoty jsou nejintenzivnější, protože jsou podmínkou pro další život člověka (zdravý vzduch, voda, půda...),
- b. sociální hodnoty – jsou projevem vztahu člověka k sobě samému i ke druhým lidem; člověk potřebuje citové zázemí, uznání, ocenění.

7.1.2 Civilizační hodnoty

Tyto hodnoty souvisí se společností a její organizací, závisí mj. na úrovni techniky a rozvoji ekonomiky. Do této kategorie hodnot patří ty, které člověka zbavují přímé závislosti na přírodě, umožňují mu vytvářet materiální kulturu etc. Lze je chápat spíše jako prostředek seberealizace člověka, než jeho cíl.

7.1.3 Duchovní hodnoty

Do této oblasti hodnot patří úsilí uvědomit si smysl věcí, snaha uchopit vztah člověka ke světu.

Život je možné chápat jako rozvíjející se možnost, jako šanci. Pro člověka má život nesmírnou cenu jako předpoklad realizace hodnot. Člověk potřebuje svobodu, perspektivu a smysl života, bez toho všeho se totiž život jeví jako nemožnost.¹³⁹

Jak bylo výše řečeno, člověk hledá hodnoty. On je jejich měřítkem a je tím, kdo mezi jednotlivými hodnotami volí. Jestliže jsme řekli, že hodnoty jsou různé vzhledem ke společnosti, která je utváří, pak je nasnadě i fakt, že hodnoty mají různou důležitost pro jednotlivé lidi. Tedy jestliže je pro někoho důležitá

---

¹³⁸ Rozdělení hodnot existuje rovněž celá řada. V této kapitole vycházíme z knihy Stanislavy Kučerové: *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie*.

¹³⁹ Srov. KUČEROVÁ, S. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie*, s. 44.

hodnota přátelského kolektivu v zaměstnání, pro někoho to může být věc vedlejší, protože se orientuje výhradně na svůj kariérní postup etc. Existují však hodnoty, které jsou uznávány celou společností v daném kulturním prostředí. Bylo napsáno mnoho článků a úvah například na téma společných evropských hodnot¹⁴⁰ nebo na téma společných hodnot křesťanských¹⁴¹. Autoři v nich zpravidla docházejí k závěrům, že existuje určitá suma společných hodnot, které jsou v naší tradici a o které společně usilujeme, anebo bychom usilovat měli. Z toho ovšem plyne odpovědnost. Jak za vlastní život, tak za život a podobu společnosti. Ta je mimo jiné charakterizována i hodnotovým systémem.

Hledání hodnot, respektive způsob jejich hledání, lze stěží někomu přikázat. Nicméně existuje cesta, jak hodnoty předávat. A tou není nic jiného než výchova.¹⁴²

7.2 Horolezecké hodnoty

Předchozí kapitolu jsme skončili lapidárním vyjádřením, že hodnoty je možné předávat učením. Učení je však složitý proces, který probíhá prakticky celý život. Je možné naučit se různá data – historii nebo slovíčka do angličtiny, také se učíme jak něco vyrobit či pochopit – například postup při výpočtu integrálu, a v neposlední řadě je předmětem našeho učení osvojování si postojů, důležitých pro život. Těmi jsou kromě jiných již zmiňované hodnoty. Během života se setkáváme s mnoha lidmi, procházíme různými skupinami a každá (osoba i skupina) klade důraz na různé životní hodnoty. První, kdo nás v našem životě může velmi ovlivnit, jsou rodiče, od kterých přejímáme vzorce jednání a myšlení, aniž bychom si to často uvědomovali. Pro rozvoj člověka je nezbytná také škola a další instituce, zabývající se náplní volného času dětí, mládeže, ale i

---

¹⁴⁰ Například SOKOL, J. *Evropské hodnoty ve výchově a vzdělávání*. In: SOKOL, J.; PINC, Z. *Antropologie a etika*, s. 99 – 104.

¹⁴¹ Například HALÍK, T. *Křesťanské hodnoty v proměnách Evropy*. Dostupné na: www.halik.cz/clanky/krestanske_hodnoty.php.

¹⁴² Srov. SOKOL, J.; PINC, Z. *Antropologie a etika*, s. 104.

dospělých. Jedná se o různé sportovní oddíly a mezi nimi i o výuku horolezectví. Čím tento sport vyniká nad ostatní, co je pro jeho pochopení podstatné a co je jeho cílem, je-li možné takto položit otázku? Na to vše by měl dokázat odpovědět každý vedoucí horolezeckého oddílu a každý instruktor lezení. Pojd'me se tedy podívat na to, co horolezectví vlastně nabízí.

7.2.1 Výjimečnost horolezectví

Horolezectví je výjimečný sport. Jednak svojí historií, kterou již z části známe, a také svým osobitým přístupem ke každému člověku. Jde totiž o sport jak kolektivní tak individuální.¹⁴³ Kolektivní v tom smyslu, že není možné, aby jej provozoval jednatel. Vždy k sobě někoho potřebuje – přinejmenším někoho, kdo ho bude jistit.¹⁴⁴ A při větších výpravách je důležitá skupina několika lidí. Je nezbytné umět komunikovat, spolehnout se na ostatní, nasadit také svoje síly ve prospěch všech, protože jedině tak je možné obstát při náročném výstupu a pochopitelně vrátit se v pořádku zpět. A individuální sport je horolezectví v tom, že zde není poražených. Každý je vítězem – sám nad sebou, nad skálou, nad aktuálním problémem. Co na tom, že někdo dokáže lézt obtížnější cesty? Každý lezec se pohybuje na své úrovni a tam je mu skála rovnocenným soupeřem.

Horolezectví je výjimečné i v tom, že se za ním člověk musí vydat mimo své bydliště. Skály jsou v lesích, u řek, často k nim vedou dlouhé cesty, které jsou někdy náročnější než samotné lezení. Nezastupitelnou roli hraje také osoba zkušeného horolezce, od kterého mladší získávají vědomosti, rady a poučení o tom, jak se kde zachovat, na co si dát pozor a podobně.

Nyní se však podívejme na to, jestli je horolezectví, respektive to, co se při něm člověk naučí, aplikovatelné na situace běžného života. Čím může vybavit a obohatit život člověka. Pochopitelně neexistuje nějaký renomovaný balíček

---

¹⁴³ Srov. PROCHÁZKA, V. *Základy horolezectví*, s. 11.

¹⁴⁴ V tomto případě pomíjíme možnost, kdy člověk leze sám na umělé tzv. bouldrovací stěně, anebo podobným způsobem trénuje na nízkých skalkách, bez nutnosti jištění.

aplikací, řečeno IT¹⁴⁵ slangem, který by pojmenovával všechny dobré stránky, pozitiva a hodnoty v horolezectví a navrhoval jejich praktické použití. Jsou však hodnoty, které nutně s horolezectvím souvisí a kterých jsou si sami horolezci dobře vědomi. Následující výčet si nedělá ambice ani na úplnost ani na správnost pořadí. Jeho cílem je uvést příklady a možnosti užití některých hodnot, které jsou od horolezectví neoddělitelné.

7.2.2 Poznej sám sebe¹⁴⁶

Poznání sebe samého, svých vlastností, předností i limitů, celé své osobnosti, je nezbytným krokem k dalšímu rozvoji nejen vnitřního života člověka. Už víme, že C. G. Jung označoval cestu člověka k sobě samému, tedy sebepoznání, za nutný předpoklad k úspěšnému průběhu procesu individuace.¹⁴⁷ Člověk je tedy povinen poznávat sám sebe a proč tedy ne prostřednictvím horolezectví.¹⁴⁸

Reinhold Messner říká, „že horolezectví je katalyzátorem individuálního učení a procesu vývoje osobnosti“¹⁴⁹. Ve svých knihách vzpomíná na různé expedice, kterých se zúčastnil, a uvádí také, co všechno tím získal pro další život. Svůj přístup k horolezectví popisuje jako cestu k získání moudrosti, která jediná je jeho skutečným cílem.¹⁵⁰ Tato cesta však není možná bez sebepoznání. Messnerovi nejde o hromadění úspěchů, ale o postupné zrání. Člověk se totiž během let, díky mnoha zážitkům, situacím a jejich reflexi postupně poznává. Díky sebepoznání člověk očišťuje svoje motivace a stává se moudrým, tím, kdo ví, co a proč dělá. A nejinak, možná však ještě intenzivněji, je tomu i při horolezectví. Při

---

¹⁴⁵ IT - *Information technology* – je věda, která se zabývá způsobem, jakým fungují počítače, respektive jakým způsobem funguje jejich hmotná část, tedy hardware.

¹⁴⁶ Poznej sám sebe – v řeckém originále γνωθι σεαυτόν. Tento nápis a prastaré moudro našich předků je vytesán na Apollónově chrámu v Delfách.

¹⁴⁷ Více viz 2. kapitola této diplomové práce.

¹⁴⁸ Srov. RAKONCAJ, J.; JASANSKÝ, M. *Tulákem ve větru Himálaje*, s. 246.

¹⁴⁹ MESSNER, R. *Vyznání dobrodruha*, s. 29.

¹⁵⁰ Srov. MESSNER, R. *Vyznání dobrodruha*, s. 44.

něm je totiž člověk často vystaven boji sama se sebou. Neustále je konfrontován se svými limity a omezeními. Poznává, jak ho vnímají lidé okolo, jaký je v horách, kde je často tolik komplikací a nepohodlí, že není schopen udržet svoji masku a je autentický. A teprve ve výjimečných, krizových situacích poznává, jaký opravdu je. Horolezectví může být oním katalyzátorem, tedy urychlovačem, sebepoznání. V horách není možné hrát divadlo. A jestliže ano, je to nebezpečné pro člověka samého i pro ostatní kolem něho.

7.2.3 Upřímnost

Upřímnost čili pravdivost je hodnota, která je neoddělitelně spojena se sebepoznáním. K tomu, aby člověk mohl poznávat sám sebe a následně na sobě pracovat, je upřímnost nezbytná. Bez ní bychom mohli kličkovat mezi situacemi a vlastnostmi, které pro nás vyznívají pozitivně, a nechat se tak považovat, nebo dokonce hůř – považovat sami sebe, za toho dokonalého. Vzpomeňme na hledání stínu v nás při procesu individuace. Bez upřímnosti bychom těžko zvládli tento nezbytný životní úkol. Upřímnost je tedy cesta k odhalení stínu v nás. Je to cesta k opravdovosti, autentičnosti a následné spolehlivosti. Když je člověk k sobě upřímný, ví, kde jsou jeho slabiny, dokáže si je přiznat a tak s nimi pracovat.

Neupřímnost v horách, jak jsme naznačili u sebepoznání, může mít fatální následky. Jen člověk sám ví, v jakém je stavu. Často, když se necítí ve své kůži, mu touha uspět brání, aby to přiznal. Potom vnesou přetvářka a „hrdinství“ komplikace do celé skupiny.¹⁵¹ Pravdou je, že navenek člověk může vypadat „v pohodě“ a připravený, ale nakonec on sám dobře ví, jak se věci skutečně mají. Nikde jinde nebude tak rychle usvědčen ze lži jako právě v horách nebo ve skalách, když se předtím nepřipravil nebo něco opomenul.¹⁵² A právě případný dopad selhání, který může ohrozit jeho a celou skupinu, vede člověka k upřímnosti. Nebo by alespoň měl.

---

¹⁵¹ Srov. RAKONCAJ, J.; JASANSKÝ, M. *Tulákem ve větru Himálaje*, s. 222.

¹⁵² Srov. ŠILHAN, F. *Cesta do hor*, s. 20.

Člověk musí být v horách připraven. Musí znát a vědět, že mokrá skála klouže, jak špatně se zmrzlou rukou zatlouká skoba, že laviny většinou nepadají samy od sebe etc. Věci v přírodě mají jednoduše svoje zákonitosti a člověk se jim musí učit. Dobře přitom ví, jak se mu to daří. A to jsou věci, které není radno opomíjet. Jistě, nikdo kolem mě nepozná, jak na tom jsem, pokud však nebude pro mě takováto, nebo jakákoliv jiná, znalost nezbytná. V těchto chvílích je čas na upřímnost, ne na „hrdinství“.

Upřímnost v horách tedy znamená být k sobě i ke druhým zcela pravdivý. Nevědomost a neznalost jsou věci, které se lehce doplní, avšak neupřímnost a lež mohou mít nedozírné následky. Jak v horách, tak v našem běžném životě.

7.2.4 Pokora

Pokora je rovněž velmi důležitou hodnotou, která k horolezcům a k horám neodlučně patří. Je známým faktem, že většina horolezců v základních táborech vyvěšuje modlitební praporky. Na nich jsou napsány modlitby, které se při pohybu způsobeným větrem třepotají. Buddhisté věří, že vítr prastaré modlitby stále předčítá a odnáší k duchům do hor. A to je i důvod, proč je vyvěšují horolezci, nezřídka „nevěřící“ lidé. Jde o folklór? Možná. Stejně tak může jít o vyjádření pokory k hoře, k domorodcům a jejich zvykům, k bohům hory a jejich síle. Snaha tyto bohy usmířit a prosit je o pomoc při výstupu. Po návratu z hory je zase důležité poděkovat za návrat. Je to místní tradice, kterou ani horolezci – návštěvníci – neporušují.

Jedním z hledaných důvodů horolezectví je být na hoře pokorným, byť ne ustrašeným hostem.¹⁵³ Dříve, ale můžeme se to číst i dnes, v souvislosti s vykonaným výstupem na horu bylo používáno sousloví – hora byla pokořena. To však není pravý postoj horolezce. Ten neleze na horu, aby ji pokořil, aby ukázal, kdo je pánem. On je sice jejím soupeřem, ne však nepřítelem. On je ten, kdo se pokoří, aby na ni mohl vystoupit. Musí ji vnímat, naslouchat jí. Každé hory mají své specifické klima. Je dané geografickou polohou v kombinaci s ročním

---

¹⁵³ Srov. RŮŽIČKA, J. *Báječná léta na laně*, s. 73.

obdobím, aktuálním počasím a dalšími faktory. A to vše musí horolezci brát v úvahu, usilují-li o výstup na vrchol.

Pokora však není nutná jen k úspěšnému výstupu. Je podmínkou vztahu horolezce s přírodou, kterou je nutno respektovat. A to v tom smyslu, že je důležité se k ní chovat jako návštěvník. Jako ten, kdo v ní žije, udržuje ji. Příroda je jedním z největších darů člověku a on o ni musí s pokorou pečovat. Hory, skály, přírodu je třeba pochopit. Horolezectví má své vyšší cíle, vychovává k překonávání překážek, k lásce k přírodě, k pokoře.¹⁵⁴

7.2.5 Zodpovědnost

Zodpovědnost je snad nejdůležitější hodnotou, o kterou je při lezení nutné důsledně usilovat a mít ji stále na paměti. Jestliže chceme být dobrými horolezci¹⁵⁵, bez této hodnoty se neobejdeme. Zodpovědnost horolezce začíná už při tréninku nebo při balení věcí na túru. Je nezbytné se připravit tak, abychom nebyli příčinou ohrožení ani sebe ani svých spolulezců. K dalším povinnostem, zejména při lezení v horách (Alpy, Tatry, etc.), patří zapsat se do *Knihy túr*.¹⁵⁶ Nejde o to, že by člověk předem počítal s komplikacemi, ale brát je v úvahu patří k zodpovědnému plánování horolezeckého, ale i turistického výstupu.

Dalšími zásadami, které zodpovědný horolezec zachovává, je umět zvážit obtížnost výstupu. Jistě, tento přístup je poněkud rozdílný na skalách a v horách. V horách je totiž rozhodujícím faktorem počasí. Většina horolezců by mohla mluvit o tom, jak nesnadné je najít sestupový chodník v horách, když přijde mlha, nebo dokonce bouřka. Proto je lépe někdy lezení přerušit a urychleně sestoupit, případně počkat na bezpečném místě. Horolezecký výstup totiž nekončí na

---

¹⁵⁴ Srov. KREJSA, M. *Ivan Fiala - Portrét významného slovenského horolezce*, s. 59.

¹⁵⁵ *Dobrý horolezec* je především starý horolezec. O něm totiž víme, že se v horách choval tak, že se mohl dožít svého věku.

¹⁵⁶ *Knihy túr* – nachází se na každé horské chatě a je důležité, aby do ní horolezci před odchodem na túru napsali několik základních údajů: jména horolezců, kam přesně odchází, jaká je jejich sestupová cesta, v kolik hodin výstup začínají a kdy plánují návrat. To všechno jsou údaje, které jsou nutné pro případnou záchrannou akci.

vrcholu stěny, ale v teple a bezpečí horské chaty, tedy tam, odkud jsme ráno vyrazili.¹⁵⁷

Otázkou je míra rizika, do kterého by se měl horolezec pouštět. Některé výstupy by bez určitého stupně rizika nikdy nebyly vylezeny. A i tady přichází ke slovu zmiňovaná zodpovědnost, zejména za ostatní členy ve skupině. Obecně platí, že skupina je tak silná jako její nejslabší člen. A proto nesmí být díky nám nikdo vystaven většímu riziku, než je schopen překonat. V opačném případě se totiž nejedná o překonávání rizika, ale o nezodpovědné hazardování se zdravím či dokonce se životem. Zodpovědnost má v tomto případě i druhou stranu mince. Důležité je nejen věnovat pozornost ostatním, ale také sobě. Cítíme-li se v ohrožení, ať kvůli únavě, výstupem nad naše síly, nebo jiným komplikacím, je naší povinností se o tom zmínit a zvážit další postup.

O horolezcích se nezdálo hovoří jako o nezodpovědných lidech. Riskují zdraví a nasazují svůj život. Horolezectví je však ve své podstatě bezpečný sport, za předpokladu, že dodržujeme bezpečnostní předpisy, metodický postup a zbytečně neriskujeme. Jsme tedy zodpovědní za svoje počínání. Jistě, určitá míra objektivního nebezpečí existuje. Ta ale k horolezectví patří natolik, že bez ní by horolezectví nebylo tím, čím je. Možná by nebylo vůbec.

7.2.6 Přátelství

Jednou z hodnot, která je pro horolezecký sport téměř příznačná, je přátelství. Mallory a Irvin, Rakoncaj a Chamoux, Růžička a Šilhan a mnoho dalších horolezeckých partnerů by mohlo vyprávět. Přátelství je často jedním z prvních témat, kterému se věnují různé úvahy nad smyslem provozování tohoto sportu. Přátelství je to nejcennější, čím nás může horolezectví obdarovat.¹⁵⁸ Na skále nebo v horách je nutné, aby člověk nebyl sám, jednak pro plynulost výstupu a nutnost jištění, ale také pro to, aby měl s kým sdílet radost z úspěchu, z krásy

---

¹⁵⁷ Srov. PISKAČ, P. *Výběh horolezeckých cest ve Vysokých Tatrách*, s. 10.

¹⁵⁸ Srov. PROCHÁZKA, V. *Základy horolezectví*, s. 10.

přírody, nebezpečnou situaci¹⁵⁹, či zklamání. Kamarád v horách je především spolulezec, ten, kdo mě jistí, když postupuji nahoru, a koho jistím já. Jsme na sobě zcela závislí. Často jde o pevný vztah dvou lidí, kteří by o sobě měli vědět mnohé, dobře se znát, nevystavovat se vzájemnému ohrožení a umět přiznat neschopnost či únavu. Spolulezci jsou lidé, kteří spolu žijí na laně. Ohrožení jednoho znamená i nebezpečí pro druhého. Během mnoha let, která člověk při výstupech v horách nebo na skalách prožije s kamarádem na laně, vznikají pevná přátelství, která mají dosah do běžného života. Na horách člověk zažije mnoho radosti, zklamání, hrdosti i strachu a to vše sdílí s lidmi na jednom laně. Lezení po horách je především o lidech.¹⁶⁰

7.2.7 Schopnost poučit se z chyb

Všichni dobře známe užívané české pořekadlo – chybami se člověk učí. Z vlastní zkušenosti můžeme potvrdit, že tomu tak skutečně je. Chyby člověk dělá a vždy dělat bude, není možné se jim vyhnout. A horolezectví není v tomto případě výjimkou, právě naopak. Tato věta zde platí více než kdekoliv jinde.

Umět se poučit z chyb je hodnota, která doslova zachraňuje, nebo lépe – šetří životy horolezců. Důležité je poučit se ze svých vlastních chyb a potom z chyb ostatních. Německý horolezec Pit Schubert¹⁶¹ tomuto faktu zasvětil nemalou část svého života. Mezi léty 1968 a 2000 pracoval v Bezpečnostní komisi DAV¹⁶². Zabýval se především analýzou a profylaxí nehod na horách a při lezení. Součástí jeho práce byly i zkoušky a normování jednotlivých horolezeckých pomůcek. Výsledky své práce zveřejnil v knize, která se jmenuje

---

¹⁵⁹ Josef Rakoncaj: *Kamarádství vznikne jedině tehdy, když se spolulezcem zažiješ nějakéj průser*. In: *Sir Joseph*. Dostupné na: <<http://www.lezec.cz/clanek.php?key=2346>>.

¹⁶⁰ Srov. RŮŽIČKA, J. *Báječná léta na laně*, s. 114.

¹⁶¹ *Ing. Pit Schubert* je členem Bezpečnostní komise UIAA (Mezinárodní svaz horolezeckých asociací). Úkolem této komise je, mimo jiné, určovat normy pro lezeckou výzbroj, které jsou platné pro celý svět.

¹⁶² DAV – Deutscher Alpenverein – Německý horolezecký svaz.

Bezpečnost a riziko na skále a ledu¹⁶³. V současnosti je k dostání již třetí díl tohoto horolezeckého - bez nadsázky - slabikáře. V těchto knihách je totiž popsáno mnoho desítek nehod, ke kterým došlo převážně v lezeckém terénu. Naprostá většina z nich byla způsobena samotnými horolezci a to díky jejich nepozornosti, neopatrnosti, anebo dokonce neznalosti. A cílem těchto knih je poučit se z chyb druhých.¹⁶⁴

Umět se poučit z chyb je jednak preventivní cestou, jak chránit svoje zdraví, ale zároveň zdokonalit různé techniky lezení, případně vylepšit vybavení a v neposlední řadě zvyšovat úroveň jednotlivých výstupů.

Umění poučit se z chyb je pro Reinholda Messnera jednou z cest k úspěchu. Teprve ten kdo neuspěl či udělal chybu, mění, co změnit lze, a tak si vytváří zkušenost.¹⁶⁵ I on, veleúspěšný horolezec a extrémní dobrodruh, jak sám sebe označuje¹⁶⁶, potřeboval například na to, aby vylezl všech 14 osmitisícových vrcholů, 30 výprav. I on musel tedy často měnit svoje postupy a poučit se z jednotlivých chyb.

Poučit se, nebo také nechat se poučit, je pro nás důležité i v běžném životě. A to jak v malých věcech, tak i ve věcech důležitých a pro náš život zásadních. Zde si jistě z horolezců můžeme vzít příklad.

7.2.8 Prožitek

Ano, to je to správné slovo pro označení chvil, které při horolezectví strávíme. Jde o aktivitu, kterou si uvědomujeme doslova okamžik za okamžikem. Není to však ve smyslu dnes velmi často používané přací věty – tak ať si to užijete. Prožitek je o mnoho silnější. Jde o uvědomění si vlastního duševního obsahu, o náhlé poznání vzniklé ze zhodnocení okolní skutečnosti.¹⁶⁷

---

¹⁶³ SCHUBERT, P. *Nebezpečí a riziko na skále a ledu, I. díl.*

¹⁶⁴ Srov. SCHUBERT, P. *Nebezpečí a riziko na skále a ledu, I. díl, s. 9.*

¹⁶⁵ Srov. MESSNER, R. *Vyznání dobrodruha*, s. 44.

¹⁶⁶ Srov. Např. MESSNER, R. *Vyznání dobrodruha*, s. 143.

¹⁶⁷ Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 461.

V pedagogice je dokonce definována tzv. výchova prožitkem, která zprostředkovává situace, díky kterým má člověk možnost promyslet různé životní situace, prožít je a reflektovat svoje pocity.¹⁶⁸

K prožitku rozhodně patří radost. Horolezectví je zdrojem radosti a to hned z několika důvodů. Člověk má při lezení radost ze sebeuplatnění a z vlastní síly. Je to pro člověka velmi příjemný pocit sedět na vrcholu skály a vědět, že ji vylezl on sám. V tu chvíli prožívá silný pocit smyslu a zadostiučinění. Radost z námahy, z vítězství sama nad sebou, nad obtížemi, které měl cestou. Dalším zdrojem radosti je pohyb v přírodě. Horolezectví ve své původní a stále nejčastější podobě je aktivita outdoorová.¹⁶⁹ Skály a hory jsou ve volné přírodě a tak je horolezectví spojeno s pobytem a pohybem v ní. Krása přírody a velikost hor člověku přináší chvíle, kdy si uvědomuje svoji nepatrnost. Učí se také v přírodě pohybovat a do jisté míry s ní komunikovat a vnímat potřebu její ochrany. Člověk tak sám sebe, prostým pobytem v ní, vychovává v úctě k přírodě. K silným a pro život podstatným prožitkům, se kterými se při horolezectví setkáme, patří také přátelství, o kterém jsme již hovořili.¹⁷⁰

Hory jsou místem, kde je možné setkat se s bohem. Záměrně užíváme malého písmene, protože tento bůh má velmi různou podobu. Často se nejedná o představu konkrétní osoby a bytosti. Často je takovýto bůh vnímaný jako něco co je nad námi, něco vyššího, co do jisté míry určuje běh věcí. Josef Rakoncaj tomu říká osud.¹⁷¹ Vzpomínali jsme na horolezce, kteří před a po výstupu na hory v Himálaji přináší modlitby a oběti místním božstvům. Samotná velikost hor a jejich krása vede člověka k pokoře, uvědomění si jeho postavení na světě.

---

¹⁶⁸ Při tomto druhu výchovy jsou využívány hry v přírodě, různé lanové aktivity a také lezení a slaňování po umělých stěnách či skalkách, tedy disciplíny čistě horolezecké.

¹⁶⁹ Anglické slovo *outdoor* znamená – *venku, venkovní, určený pro venek*. Jde také o obecnou kategorii sportů, které jsou rozděleny na outdoorové a indoorové – tedy sporty provozované doslova venku a uvnitř.

¹⁷⁰ Srov. PROCHÁZKA, V. *Základy horolezectví*, s. 10.

¹⁷¹ Srov. POLLERT, L. Rozhovor s Josefem Rakoncajem. Dostupné na: www.lezec.cz/clanky.php?key=2346.

V horách člověk lépe pochopí sám sebe, připadá si neskutečně mrňavý a hloupý.¹⁷²

7.3 Závěr kapitoly

Hodnoty, které jsou podstatné pro horolezectví a které může tento sport, obrazně řečeno, nabídnout dnešnímu světu, jsou skutečně velmi rozmanité. Obecně bychom je mohli rozdělit do tří základních kategorií

- *hodnoty týkající se vnější stránky člověka* – například fyzická zdatnost, schopnost pohybovat se a orientovat v terénu, znalost uzlů,
- *hodnoty týkající se vztahu k sobě samému* – například sebepoznání, pokora, odvaha,
- *hodnoty týkající se vztahu ke druhým* – například zodpovědnost, spolupráce, přátelství, důvěra.

V našem výčtu jsme uvedli jenom některé příklady těchto hodnot a jejich stručný popis. Mohli bychom však pokračovat i dále. Psát o rozhodnosti, vůli, o sebepřekonávání, trpělivosti, zvládnání stresu (při lezení velmi důležité, často rozhodující kritérium), umění přijmout pravidla, porážku, dále o schopnosti předávat své zkušenosti, o zkušenostech s vedením skupiny, učení se praktickým věcem (první pomoc, práce s mapou, základy meteorologie aj.) a tak dále. Pro naši potřebu je však výše uvedený výčet dostatečný. Slouží pro základní představu a doložení toho, že horolezectví nabízí opravdové, pro život člověka důležité hodnoty. Nabízí a je schopno je uvést do života a ukázat na jejich podstatu.

---

¹⁷² Srov. RAKONCAJ, J.; JASANSKÝ, M. *Tulákem ve větru Himálaje*, s. 20.

8 Horolezecké hodnoty - praktická část

8.1 Úvod

Po uvedení informací o hodnotách jednak obecně a jednak z užšího horolezeckého pohledu, bychom se rádi zastavili u hodnot, které sami lezci označili jako ty, které je možné při lezení získat nebo se jim naučit. Přestože existují společné obecně uznávané hodnoty, jsou hodnoty vnímány také individuálně. Proto, chceme-li hovořit o hodnotách spojených s lezením, je důležité dát prostor těm, kteří lezení aktivně provozují a mají s ním vlastní praktickou zkušenost. Oni jsou totiž kompetentní odpovědět na otázku po hodnotách spojených s jimi provozovanou činností.

8.2 Hodnoty – rozeslaný dotazník

Pro získání informací jsme sestavili jednoduchý dotazník (příloha I.). Byl zpracován tak, aby respondent mohl u většiny otázek odpovídat prostým označením z nabídnutých možností, případně mohl dopsat další, jestliže jeho odpověď nebyla v nabízených možnostech. U dalších otázek odpovídal vlastními slovy, v délce, kterou uznal za vhodnou. Cílem dotazníku bylo oslovit skupinu lidí, která se lezením zabývá, a položit jí některé otázky ohledně jejího přístupu k lezení, o tom, čím pro ni lezení je, a také otázat se na již zmiňované hodnoty.

8.3 Metodika výzkumu

Získávání dat probíhalo elektronickou poštou, stejně jako distribuce dotazníku. Ten byl zaslán několika lidem, kteří zastávají pozici vedoucího horolezeckého oddílu, anebo mají množství kamarádů, kteří se lezením zabývají. Tito přímo oslovení potom poslali dotazník svým svěřencům, případně známým s prosbou o jeho vyplnění.¹⁷³ Dotazovaní tedy nebyli vybíráni podle předem

---

¹⁷³ Jde tedy o sběr dat metodou *sněhové koule* – kdy nás původní informátor navede na jiné členy naší cílové skupiny.

daných kritérií, ale byli osloveni ti, kteří byli v dosahu informátora, tedy toho, kdo byl námi na počátku osloven.

Počet rozeslaných anket není možné přesně určit. S jistotou však víme, že jich bylo nejméně šedesát. Z těchto se potom vrátilo 42 vyplněných dotazníků. Výzkum probíhal na přelomu měsíců ledna a února. Celková jeho délka byla přibližně měsíc.

8.4 Výsledky

Pojďme si však představit v dotazníku položené otázky a jejich smysl. Pomocí tabulek u každé z otázek uvádíme shrnutí jednotlivých odpovědí.

První tři otázky sloužily k bližší identifikaci dotazovaného.

„Jsem ·*MUŽ* ·*ŽENA*“
„Je mi ·*méně než 16 let* ·*16 – 27 let* ·*28 a více let*“
„Jsem ·*student* ·*pracující* ·*nezaměstnaný*“

První otázka rozdělila respondenty podle pohlaví, druhá podle věku.

Tabulka č. 1 k otázce 1. a 2.

Pohlaví a věk			
	muži	ženy	celkem
počet	25	17	42
věk méně než 16 let	0	1	1
věk 16-27 let	10	8	18
věk 28 a ví let	15	8	23

Třetí otázka měla za cíl rozdělit tázané podle toho, jestli studují nebo jsou zaměstnaní.

Tabulka č. 2 k otázce 3.

	počet
pracující	29
student	11
nezaměstnaný	1
mateřská dovolená	1

Podle tabulky vidíme, že většina dotázaných jsou pracující, ostatní studenti. Jde tedy z větší části o lezce, kteří mají svůj vlastní profesní život, dále život rodinný a v čase, o kterém sami rozhodují, věnují prostor mimo jiné právě lezení.

V otázce číslo čtyři jsme se ptali na to, jak dlouho se respondent lezením zabývá.

„Skalnímu lezení či horolezectví se věnuji .....let“

Tabulka č. 3 k otázce 4.

Délka lezení			
	muži	ženy	celkem
0-4 let	3	8	11
5-9 let	11	7	18
10 a více let	11	2	13
průměrná délka	10 let	6 let	8 let
nejméně (jednotlivý lezec)	2 roky	1 rok	
nejvíce (jednotlivý lezec)	24 let	20 let	

Z jednotlivých odpovědí je vidět, že se jedná o skupinu zkušených lezců. Většina z nich se totiž lezení věnuje více než 5 let, přičemž ani dvacetiletá zkušenost s lezením není výjimkou.

tabulky není výsledek, že většina dotázaných leze nejčastěji s kamarády, jako spíše to, že žádná žena nevedla, že je jí jedno, s kým leze. Zatímco mužů na tuto otázku odpovědělo kladně pět. Z toho lze usuzovat, že pro muže je výsledek a výkon důležitější než pro ženy.

Otázka číslo sedm je velmi důležitá. V ní jsme se ptali na to, proč se respondent věnuje lezení.

„Lezení se věnuji, protože

·je to koníček   ·jde o ideální způsob pohybu
·jsem rád v přírodě   ·mám rád riziko („adrenalin“) ·jiný důvod... “

Jak vidíme, jsou nabídnuty čtyři možnosti odpovědí a je ponechána možnost dopsat i svůj další motiv pro lezení. Z těchto dalších odpovědí uvádíme pouze příklady.

Tabulka č. 6 k otázce 7.

Důvod k lezení	muži	ženy	celkem
jde o koníček	22	12	34
ideální způsob pohybu	8	8	16
kvůli přírodě	16	14	30
mám rád/a "adrenalin"	8	2	10
jiný	6	0	6
jiné	zaměstnání, přátelství, životní styl, smysluplná činnost, spolehnout se na druhého, odreagování...		

Lezení je nejčastěji koníčkem a také možností být v přírodě. Pro podstatnou část respondentů je to také sport, na kterém mají rádi způsob pohybu.

Odpovědí je v celkovém součtu více než dotázaných. Je tomu tak proto, že někteří z nich uváděli více možností.

Osmá otázka se snaží zjistit míru rizika, kterou lezec při lezení vnímá. Je to pochopitelně subjektivní. Jak po teoretické stránce, tak po stránce praktické – při samotném lezení.

„(Při) lezení

·neřeším riziko   ·není nebezpečné

·je nebezpečné, ale výše rizika je pro mě únosná

·je výrazně nebezpečnější než jiné sporty a tohoto rizika jsem si vědom

·jiný názor.....“

Někdy lezci překovávají výšku i 15 metrů, dříve než se dostanou ke kruhu, tedy k místu, odkud již postupují zajištění. Je to doména především pískovcového lezení. Pak se nemůžeme divit, že jedna z prvních pouček, kterou při lezení uslyšíme je: „*Když se bojíš, tak tam raději nelez.*“ Neznamená to, že ti, kteří přece lezou, jsou rození *nebojsové*. Jde spíš o koncentraci a sebedůvěru, kterou je nutné trénovat a cvičit.

Tabulka č. 7 k otázce 8.

Je lezení nebezpečné?	muži	ženy	společně
neřeším riziko	2	0	2
není nebezpečné	1	0	1
výše rizika je únosná	12	7	19
je více nebezpečné než jiné sporty a jsem si toho vědom	3	4	7
jiné - při dodržení pravidel je bezpečné	7	6	13

Při pohledu na tabulku vidíme, že většina lezců nevnímá riziko jako zásadní problém. Důležitá je několika lezci doplněná odpověď, že riziko je

úměrné důslednému dodržování pravidel. Jestliže ta jsou zachována, pak je riziko při lezení minimální.¹⁷⁴

V deváté otázce jsme se ptali na to, jestli respondent k lezení povede i svoje děti.

„Jestliže máte (nebo v budoucnu plánujete) děti

·vedu (povedu) je k lezení   ·nechci, aby provozovaly tento sport“

Smysl této otázky je zjistit, jestli dotázaní vidí v lezení něco, co by rádi umožnili svým dětem. Jak známo rodiče svým dětem přejí to nejlepší a učí je věcem, o kterých jsou přesvědčeni, že jsou dobré a důležité.

Tabulka č. 8 k otázce 9.

Povedete děti k lezení?	muži	ženy	celkem
ano	22	14	36
ne	0	0	0
nevím	0	1	1
nechám to na nich	2	2	4
nechci děti	1	0	1

Zajímavé je, že nikdo neuvedl zápornou odpověď, tedy že děti k lezení nepovede.

Jednoznačně převažující odpovědí byla možnost *ano* – tedy povedu, nebo vedu svoje děti k lezení. Dalším názorem byla možnost dítěti ponechat svobodu v rozhodování. Tento poměr lze interpretovat jako jistotu respondentů, že lezení je smysluplnou a důležitou aktivitou, kterou by rádi předali svým vlastním dětem.

---

¹⁷⁴ Pit Schubert – již vzpomínaný dlouholetý šéf Bezpečnostní komise UIAA ve svých knihách *Bezpečnost a riziko na skále a ledu I. - III. díl* – uvádí mnoho nehod při provozování horolezectví. Naprostá většina z nich je způsobena selháním lidského faktoru, mohli bychom tedy říci nedodržením pravidel bezpečnosti. Ovšem z vlastní zkušenosti můžeme uvést, že nehoda na skále je dílem okamžiku a souhrou okolností a není možné se vždy vyvarovat chyb. Mezi lezci je známý názor, že není otázkou, *jestli se něco stane, ale kdy a s jakými následky*.

Následující dvě otázky (10 a 11) zjišťují jak je to s vnímáním lezení coby životního stylu. Je to často užívaná věta, kterou vyslovují zejména lidé, kteří se lezením zabývají.

„Souhlasíte s názorem, že lezení je životní styl? ·ANO ·NE“

Co znamená *životní styl*? Jde, alespoň v našem případě, o specifický přístup člověka k životu, k řešení některých otázek, v neposlední řadě také o to, jakým způsobem tráví volný čas a co je pro něj důležité, jaké hodnoty preferují a jestli to dávají najevo svému okolí například stylem oblékání.

Tabulka č. 9 k otázce 10.

Je lezení životní styl?	muži	ženy	celkem
<i>ano, je</i>	20	5	25
<i>může být</i>	3	3	6
<i>není</i>	2	9	11

Všimněme si výrazného rozdílu u první možnosti mezi ženami a muži. Muži ve 20 případech souhlasili s tím, že lezení je životním stylem, ženy oproti tomu pouze 5 krát. Analogicky platí obrácený poměr v možnosti: lezení není životním stylem. Nabízí se spojení otázek číslo pět a této, desáté otázky. V obou případech ve prospěch lezení více vypovídají muži. Mohli bychom tedy říci, vzhledem k poměru jednotlivých odpovědí, že muži berou lezení *vážněji* než ženy, že jsou pro něj ochotni více obětovat (například častější a důslednější trénink – viz tabulka č. 4 k otázce 5) a více se ztotožnit se způsobem života, který do jisté míry vyplývá z pravidelného provozování tohoto sportu.

Otázka číslo jedenáct nabízí prostor pro ty, kteří odpověděli, že lezení je, anebo může být životním stylem. Tito respondenti mohli napsat, co si pod označením *lezení jako životní styl* představují. Odpovědi byla pochopitelně celá řada, avšak uvádíme jen některé z nich.

Tabulka č. 10 k otázce 11.

Proč vnímám lezení jako životní styl?
- svět a plochy v něm jsou jedna velká skála,
- fungování v rámci komunity lezců,
- kdo neleze, nepochopí obdiv ke skalám,
- vše, co jsem v životě vykonal, se točilo kolem lezení a lidí, kteří lezou - včetně práce i rodiny,
- uvědomit si podstatu své existence a řešit v životě jen důležité věci,
- lezení je podřízen celý život, je to způsob, jak být člověkem, jak být sám sebou,
- pocit z vylezené cesty, hledání řešení pro předchozí neúspěch,
- pro jiné je to způsob, jak se někam zařadit,
- většinu volného času věnuji lezení, oblíkám se tak, kamarádi jsou lezci.

A přichází poslední otázka, otázka číslo dvanáct. Jde o stěžejní otázku dotazníku, v níž byl dán prostor k tomu, aby každý podle vlastního uvážení odpověděl nejdříve na to, jestli lezení je sportem, při kterém je možné si osvojit některé hodnoty pro další život, a v další části otázky uvedl konkrétní hodnoty, které považuje za důležité.

Tabulka č. 11 k otázce 12.

Může lezení učit hodnotám pro další "běžný" život?			
	<i>muži</i>	<i>ženy</i>	<i>celkem</i>
<i>ano</i>	25	17	42
<i>ne</i>	0	0	0

Následuje přehled hodnot, které respondenti uváděli jako ty, kterým je možné se při lezení naučit. Uvedeme pouze některé z nich. Mnoho z nich je společných pro několik respondentů, mnohé se vyskytují pouze jednou, nebudeme tedy uvádět vyčerpávající seznam.

Tabulka č. 12, hodnoty – ženy.

<i>Hodnota</i>	<i>počet odpovědí</i>
důvěřovat druhým	10
spolupráce	5
odpovědnost za sebe a za druhé	5
láska k přírodě	4
pevná přátelství	4
zlepšuje fyzickou	3
snaha pracovat na sobě	3
pokora	3
respektovat druhé	3

Tabulka č. 13, hodnoty – muži.

<i>Hodnota</i>	<i>počet odpovědí</i>
důvěřovat druhým	11
láska k přírodě	8
odpovědnost za sebe a za druhé	7
pokora	6
pevná přátelství a spolupráce	6
parta lidí - společenství - "tým"	3
práce na sobě, sebepřekonání	3
zvládat stres	3
vytrvalost	3
cílevědomost, disciplína	3
poznat sebe v různých situacích	3

Tabulka č. 12 a 13 ukazuje zajímavou podobnost uznávaných hodnot mezi skupinou mužů i žen. První tři hodnoty jsou u obou pohlaví stejné. Je zaměněné jen pořadí na druhém a třetím místě. I dále uváděné hodnoty jsou u obou pohlaví velmi podobné. Společné hodnoty, které jsou lezci obecně vnímány jako podstatné a kterým je možno se při lezení naučit, uvádíme níže v tabulce č. 14.

Tabulka č. 14, hodnoty – celkem (všichni respondenti).

Hodnota	počet odpovědí
důvěřovat druhým	21
odpovědnost za sebe a za druhé	12
láska k přírodě	12
pokora	9
spolupráce	8
pevná přátelství	7
snaha pracovat na sobě	6
zlepšuje fyzičku	5
uzly	5
vnímání hodnoty zdraví a života	3

Pro závěr této kapitoly jsou zvlášť důležité výsledky některých otázek. Jde zejména o otázky číslo 9 a 12. V deváté otázce se totiž naprostá většina (36 ze 42) dotázaných vyjádřila kladně k tomu, jestli povede svoje děti k lezení, pokud tak již nečiní. V tomto výsledku je velká naděje ne proto, že lezení má zajištěnu budoucnost, ale proto, že jsou tito dotázaní lidé rozhodnutí předávat svoje zkušenosti dále. Jak jsme uvedli výše, rodiče předávají dětem hodnoty a věci, o kterých jsou přesvědčeni, že jsou důležité a podstatné. A jestliže k takovým patří i lezení, je to dobrý signál, protože tito lidé, tito lezci nacházejí v lezení to, co tam hledají. I proto chtějí tuto zkušenost předat svým dětem, tedy shledávají ji jako smysluplnou.

Další - snad ještě více důležitým - výsledkem je kladná odpověď *všech* dotázaných na otázku, jestli se mohou při lezení naučit hodnotám, které využijí v běžném životě. Všichni odpověděli, že ano, a následně uvedli konkrétní příklad. Lezení je - minimálně pro skupinu těchto dotázaných – činnost, která není samoučelná, která slouží mj. jako způsob pro osvojení si některých hodnot.

Podíváme-li se na prvních pět položek uvedených v tabulce č. 14, vidíme, že lezení je skupinou 42 respondentů vnímáno jako cesta ke společnosti. Tři z těchto pěti položek se totiž týkají vztahu člověka k sobě a ke druhým. Při lezení je důležitá důvěra v lidi, odpovědnost za druhé a taky za sebe samého a do třetice je zdůrazněna spolupráce. Na jedné straně důvěra ve druhé – ano, oni jsou ti,

kterým věřím, kteří mi pomůžou. Na straně druhé je tu však potřeba vlastní odpovědnosti za druhé a za sebe. Tedy velmi reálný a podstatný pohled na svět. Jsou to všechno věci, kterým je nezbytné se učit, protože život s nimi je jednak snazší, ale také spokojenější. Když člověk důvěřuje a spoléhá na ostatní, je si však vědom odpovědnosti za sebe i za druhé, je to cesta ke spokojené společnosti. A jak vidíme, lezení může být jednou z cest, jak se tomuto vnímání učit.

Závěr

Cílem této práce bylo zodpovědět otázku, *jestli je horolezectví jako sportovní aktivita schopno člověku nabídnout hodnoty, které ve svém životě prakticky upotřebí*. Je to otázka, na kterou je možné s jistotou odpovědět *ano, horolezectví je skutečně sportem, který nabízí pro život podstatné hodnoty*. Konečná odpověď však není tak jednoduchá, byť se jednoduchou může zdát.

V prvních dvou kapitolách jsme pojednali o tom, jak je důležité, ba přímo nezbytné, aby člověk hledal smysl svého života. To bylo výchozí stanovisko naší práce. Hledat smysl znamená někam směřovat, být orientován určitým směrem, o kterém člověk ví a pro který se svobodně rozhodne. Ze svobodného rozhodnutí automaticky vyplývá i odpovědnost člověka za to, co koná. Beze smyslu nejsme schopni žít. F. M. Dostojevskij v knize *Zápisky z mrtvého domu*¹⁷⁵ píše o svém několikaletém pobytu v trestaneckém táboře na Sibíři. Popisuje život v táboře, mimo jiné i práci, kterou byli vězni nuceni vykonávat. K tomu dodává, že není horšího trestu, než poručit vězni vykonávat nesmyslnou práci, která k ničemu nevede. „Myslím, že by se takový vězeň během několika dní oběsil nebo by napáchal tisíce přestupků, jen aby už byl mrtev a zbavil se tohoto ponížení a trýzně.“¹⁷⁶ Tedy i v takovém prostředí jako je sibiřské vyhnanství lidé nezbytně potřebují vidět smysl svého konání.

Dnešní doba, která je v naší západní společnosti charakteristická materiálním nadbytkem, vyžaduje, abychom se více zaměřovali na hledání smyslu svého konání. Jestliže chceme svůj život plně prožít a být užiteční, je to pro nás jediná cesta. Při hledání této cesty jsou důležité hodnoty, které považujeme za podstatné. Hodnoty jsou pro náš život konkrétními nástroji k jeho prožívání. Je tedy naším úkolem takovéto hodnoty hledat a přemýšlet nad jejich významem.

Uvedli jsme, že horolezectví je sport, který nabízí důležité a podstatné hodnoty pro život člověka. Představili jsme si i příklady hodnot a v tabulkách,

---

¹⁷⁵ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Zápisky z mrtvého domu*.

¹⁷⁶ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Zápisky z mrtvého domu*, s. 29.

kteřé tvořív výstup ankety, jsme mohli vidět, které hodnoty jsou pro samotné lezce ty důležitě.

Nejdůležitějšív výstupy ankety jsou odpovědi na otázky číslo 9 a 12. V devátě otázce totiž většina dotázaných odpovídají, že povede svoje děti k lezení. To je jednoznačné vyjádření víry ve smysluplnost tohoto sportu. Kdyby tomu tak nebylo, jistě by mu sami respondenti nevěnovali pozornost a tím spíše by nechtěli zkušenosti předávat svým dětem. A v otázce číslo 12 odpovídají všichni kladně ve prospěch horolezectví jakožto sportu, který nabízí důležité životní hodnoty. Bez zajímavosti není ani pořadí hodnot (společné pro muže i ženy) uvedené v tabulce č. 14. Nejdůležitějšív hodnotou je *důvěřovat druhým*, na dalším místě *odpovědnost za sebe i za druhé*. Jde o velmi důležité komplementární hodnoty. První z nich znamená schopnost věřit lidem okolo, zejména těm, kteří jsou v mém nejbližším okolí. V případě lezení jsou to lidé, kteří jsou se mnou na stejném laně. A druhá je doplňkem té první, která neznamena slepou víru v pomoc a spoléhání se na ostatní. Druhá hodnota totiž hovořív o vlastní odpovědnosti za sebe a za lidi kolem nás. A to je pro náš život důležitý postoj – vnímat svoji roli a z ní plynoucí odpovědnost, a zároveň věřit lidem okolo. Jsou to důležité hodnoty, které jsou základem zdravé, sebevědomé společnosti.

Můžeme tedy shrnout, že v případě horolezectví či lezení jde o významný sport, který má – více než mnoho jiných sportů – vliv na konkrétní život jeho provozovatele. Hodnoty uvedené v 7. kapitole i hodnoty uvedené respondenty jsou pouze ilustrujícím příkladem, pro náš závěr však dostačující.

Horolezectví je možné v mnoha směrech vnímat jako analogii nebo metaforické přirovnání k životu každého člověka. Horolezectví je totiž sportem, jehož cílem je dosáhnout vrcholu. Stejně jako horolezci záleží na dosažení vrcholu, touží každý člověk po naplnění svého života. Při této snaze nepočítáme pády nebo pokusy, podstatné je mít odhodlání a pomalu, krok za krokem, stoupat k cíli. Jde o sport, který nám vždy nabídne další příležitost, výzvu, další skálu. Stejně je tomu v životě člověka. Překonaný problém nevěstív další klidnou cestu. Je pro nás posilou a inspirací v dalším úsilí a v další práci. Během lezení člověk

postupně dokáže rozlišovat, co je podstatné – jestli je to kvalitní místo pro oporu ruky nebo nejnovější model lezecké výbavy. I během života, díky zkušenostem moudříme a dokážeme rozlišovat podstatné. Při lezení jsou pro nás důležití naši zkušenější kamarádi a také průvodci, kteří znají cestu a dokážou nám poradit v okamžiku nouze. Takoví lidé jsou pro nás nepostradatelní i při cestě životem – mohou to být naši rodiče, učitelé, kamarádi... Horolezectví je pro nás školou risku – dokázat odhadnout, na co stačíme, co vyžaduje další přípravu a co je nad naše síly. I to je pro život důležitá vlastnost – dokázat odhadnout síly a mít dostatek odvahy k risku nebo k ústupu. Tímto způsobem bychom mohli pokračovat dál a dál a stále nacházet nejrůznější analogie a podobnosti mezi životem horolezce a životem běžného člověka.

Horolezectví je rozhodně způsob, jak je možné se připravovat a inspirovat do života. Pro mnoho lidí je to koneckonců život sám. Co je ale nejdůležitější? Je to míra nasazení, které jsme schopni a ochotni do horolezectví a vůbec do celého našeho života vložit. Hovoří o tom Reinhold Messner, který o sobě říká, jako reakci na obdiv, že není supermanem. Jeho úspěch tkví v tom, že dokáže soustředit a nasadit veškeré úsilí k překonání problému a dosažení cíle. Není tedy důležitý výstup na Everest nebo přechod Antarktidy. Důležité je, co tomu předcházelo – tedy jaká byla naše příprava. Podstatné je připravit sebe sama, podřídit se cíli a ztotožnit se s ním.¹⁷⁷ A to je podstatný výstup i naší práce – k tomu, aby člověk prožíval spokojeně a šťastně svůj život, aby vnímal jeho smysl a význam, *aby se jeho život vydařil*¹⁷⁸, je nezbytné se pro tento cíl rozhodnout a jít pevně za ním. Neuhýbat, když přijde neúspěch. Naopak, poučit se z chyb a vyrazit znovu. Vzít odpovědnost do vlastních rukou a nevymlouvat se na nepřízeň osudu. A to je jistě postoj, ve kterém nám horolezci mohou být příkladem.

---

¹⁷⁷ MESSNER, R. *Vyznání dobrodruha*, s. 104.

¹⁷⁸ *Damit das Leben junger Menschen gelingt* (aby se život mladým lidem vydařil) – motto rakouských a německých salesiánů.

Seznam použitých pramenů

Monografie

- BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*. Překlad M. Petrušek. Praha : Slon, 2002. ISBN 80-86429-11-3.
- DIEŠKA, I.; ŠIRL, V. *Horolezectví zblízka*. Praha : Olympia, 1984.
- DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Zápisky z mrtvého domu*. Překlad E. Moisejencová. Praha : Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.
- FRANKL, V. E. *Co v mých knihách není*. Překlad L. a J. Švancarovi. Brno : Cesta, 1997. ISBN 80-85319-66-7.
- FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Překlad V. Jochmann. Brno : Cesta, 1994. ISBN 80-85319-39-X.
- FRANKL, V. E. *Neuvedomeny Boh. Psychoterapie a náboženství*. Překlad do slovenštiny M. Krankus. Bratislava : Lúč, 2005. ISBN 80-7114-469-X.
- FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Překlad V. Smékal. Brno : Cesta, 1998. ISBN 80-85319-80-2.
- FRANKL, V. E. *Vůle ke smyslu*. Překlad V. Jochmann. Brno : Cesta, 1994. ISBN 80-85139-29-2.
- HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času. Texty pro distanční studium*. Praha : UK, 2003. ISBN 80-7290-128-1.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- JACOBI, J. *Psychologie C.G.Junga*. Překlad L. Manšíková a J. Kocourek. Praha : Psychoanalytické nakladatelství, 1992.
- JUNG, C. G. *Aion. Příspěvky k symbolice bytostného Já*. Sebrané spisy 9/II. Překlad P. Patočka. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2003. ISBN 80-85880-26-1.
- JUNG, C. G. *Analytická psychologie*. Překlad K. Lukášová-Černá, K. Plocek. 2. vydání. Praha : Academia, 1993. ISBN 80-200-0480-7.

- JUNG, C. G. *Archetypy a kolektívne nevedomie II. časť*. Překlad do slovenštiny A. Münzová. Košice : Knižná dielna Timotej, 1998. ISBN 80-88849-05-5.
- JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. Překlad K. Plocek. Brno : Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-087-X.
- KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-179-7.
- KUČEROVÁ S. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie*. Brno : Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0141-0.
- LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Překlad J. Vašíčková. Brno : Cesta, 2006. ISBN 80-85319-79-9.
- MESSNER, R. *Vyznání dobrodruha*. Překlad M. Květoň. Vsetín : Trango, 1995. ISBN 80-901977-1-X.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha : Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3.
- OPASCHOWSKI, H. W. *Einführung in die Freizeitwissenschaft*. 3. aktualisierte Auflage. Opladen: Leske und Budrich, 1997. ISBN 3-8100-1968-2.
- OPASCHOWSKI, H. *Pädagogik der Freizeit. Grundlegung für Wissenschaft und Praxis*. Bad Heilbrunn : Klinkhardt, 1976. ISBN 3781502783.
- PISKAČ, P. *Výběr horolezeckých cest ve Vysokých Tatrách*. Praha : vlastním nákladem, 2003. ISBN 80-239-0331-4.
- PROCHASKA, J. O. ; NORCROSS, J.C. *Psychoterapeutické systémy, průřez teoriemi*. Překlad J. Štěpo. Praha : Grada publishing, 1999. ISBN 80-7169-766-4.
- PROCHÁZKA, V. *Základy horolezectví*. Druhé doplněné vydání. Praha : Olympia, 1979.
- PRUDKÝ, L. a kol. *Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha : Academia, 2009.

- ISBN 978-80-200-1751-2.
- PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál, 2009.
ISBN 978-80-7367-546-2.
  - RAKONCAJ, J.; JASANSKÝ, M. *Tulákem ve větru Himálaje*. Hradec Králové : Kruh, 1990.
  - RŮŽIČKA, J. *Báječná léta na laně*. Brno : Montana, 2003.
ISBN 80-903168-1-6.
  - ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*. Praha : Portál, 2002.
ISBN 80-7178-547-4.
  - SCHUBERT, P. *Nebezpečí a riziko na skále a ledu, I. díl. 2. vydání*. Praha : freytag a berndt, 1998. Překlad neuvedeno. ISBN 80-85822-27-X.
  - SEKOT, A. *Sport a společnost*. Praha : Paido, 2003. ISBN 80-7315-047-6.
  - SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého boha. 2. vydání*. Svitavy : Trinitas, 1999. ISBN 80-86036-19-7.
  - SOKOL, J. *Slovník filosofických pojmů*. Praha : Vyšehrad, 1998.
ISBN 80-7021-253-5.
  - SOKOL, J.; PINC, Z. *Antropologie a etika*. Praha : Triton, 2003.
ISBN 80-7154-372-5.
  - ŠILHAN, F. *Cesta do hor*. Brno : Montana, 2008.
ISBN 978-80-903169-2-9.
  - VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000.
ISBN 80-7178-308-0.
  - VOMÁČKO, S.; BOŠTÍKOVÁ, S. *Lezení na umělých stěnách*. Praha : Grada, 2003. ISBN 80-247-0406-4.

Přednášky, články, sborníky, časopisy

- HALÍK, T. *Proces individuace v pojetí hlubinné psychologie C. G. Junga*. In Psychoterapie I, sborník přednášek. Praha : Triton, 1996.
ISBN 80-85875-16-0.

- HOŠEK, V. *Psychika a sport*. In: Hermeneutika sportu. Výběr filosofických textů. Praha : UK, 1998. ISBN 80-7184-744-5.
- KREJSA, M. *Ivan Fiala - Portrét významného slovenského horolezce*. Montana, 2008, roč. XIX. č. 1.
- *Fórum pastorálních teologů I*. Studijní texty. Olomouc : Centrum Aletti, 2000. ISBN 80-86045-61-7.
- *Fórum pastorálních teologů II*. Vybraná studijní témata pro posluchače CMTF UP. Olomouc : Centrum Aletti, 2002. ISBN 80-86045-81-1.
- *Výchova a volný čas*. Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase. České Budějovice : JCU, 2006. ISBN 80-7040-849-9.

Slovníky, bible

- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha : Victoria publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7.
- HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- REBER, A.S. *Dictionary of psychology*. New York : Second edition. Pinguin Books, 1995. ISBN 0-14-051280-2.
- *BIBLE*. Český ekumenický překlad. 13. vydání. Praha : Česká biblická společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-2.

Internetové odkazy

- DUDOVÁ, R., VOHLÍDALOVÁ, M. *Rodina a rodičovství v individualizované společnosti*. In Gender sociologie. [online]. Poslední aktualizace 29.11.2005. [cit. 17.1.2010]. Dostupné na: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901>.
- CHOUTKA, M., DOVALIL, J. a kol.: *Pierre de Coubertin, filosofie olympismu, vztah sportu a olympismu*. [online]. Praha : Český olympijský výbor. [cit. 26.1.2010]. Dostupné na:

- http://www.olympic.cz/public/img/dokumenty/olympismus/filosofie_pierre_de_coubertin.pdf>.
- KAPLÁNEK, M. *Charakteristické problémy světonázorové orientace na přelomu tisíciletí*. In Teologická fakulta JCU [online]. České Budějovice : TF JCU. [cit. 17.1.2010]. Dostupné na: http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpd/pvc/studijni_materialy>.
  - MIŇO, J. *Sedm rytířských dovedností*. [online]. [cit. 28.1.2010]. Dostupné na: <http://www.militaria.cz/cz/clanky/bojove-umeni/sedm-rytirskych-dovednosti.html>>.
  - POLLERT, L. *Rozhovor s Josefem Rakoncajem*. [online]. [cit. 28.2.2010]. Dostupné na: www.lezec.cz/clanky.php?key=2346>.
  - RABUŠIC, L. *Je česká společnost postmaterialistická?* In: Sociologický časopis 1/2000. [online]. Praha : Sociologický ústav AV ČR. [cit. 17.1.2010]. Dostupné na: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/8e9c5afe3df7e7febec7769d707345e57420083d387003RABUS.pdf>>.
  - RUBÁŠ, P. *Starověké olympijské hry*. [online]. Praha : Český badmintonový svaz. [cit. 28.1.2010]. Dostupné na: <http://www.czechbadminton.cz/html/news/peking/staroveke-olympijske-hry.htm>>.
  - ŠAMANOVÁ, M. *Trávení volného času*. Tisková zpráva. In Sociologický ústav AV ČR [online]. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2005. Zveřejněno 13.1.2005. [cit. 10.1.2010]. Dostupné na: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100435s_oz50113.pdf>.
  - ŠTUMBAUER, J. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. [online]. [cit. 28.1.2010]. Dostupné na: http://www.eamos.cz/amos/kat_tv/modules/low/kurz_obsah.php?kod_ku_rzu=kat_tv_9025>.

- VESELÁ, E. *Carl Gustav Jung*. [online]. [cit. 5.1.2010]. Dostupné na:
<<http://www.reflex.cz/Clanek20499.html>>.
- Autor neuveden. *Carl Gustav Jung*. [online]. [cit. 5.1.2010]. Dostupné na:
<<http://www.jung.sneznik.cz/individuace.htm>>.
- Autor neuveden. *Gymnastika*. [cit. 29.1.2010]. Dostupné na:
<<http://www.ocviceni.cz/gymnastika-a74.html>>.
- Autor neuveden. *Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu v České republice*. [online]. [cit. 13.1.2010]. Dostupné na
<<http://www.msmt.cz/sport/koncepce-statni-politiky-v-telovychove-a-sportu-v-ceske-republice>>.
- Autor neuveden. *Life and Works of Viktor Frankl*. Viktor Frankl Institute of Logotherapy [online]. [cit. 2.1.2010]. Dostupné na:
<<http://www.logotherapyinstitute.org/life-and-works.html>>.
- Autor neuveden. *Odpocínek, volný čas, rekreace a rekreologie*. In *Fakulta sportovních studií MU*. [online] Brno : Masarykova univerzita. [cit. 18.1.2010]. Dostupné na:
<http://www.fsps.muni.cz/~kse/vyuka/vyuka_dokumenty/rekreologie/rekre_002_odpocinek.pdf>.

Přílohy

I. Dotazník, rozesílaný v rámci ankety mezi horolezci

Pěkný den. Rád bych Vás poprosil o pomoc.

Píšu diplomovou práci, zabývající se mj. *skalním lezením a horolezectvím*. To je možné chápat širěji než jen jako sport. Skrze lezení je člověk schopen učit se mnoha dovednostem, přístupům a hodnotám, které dále využívá v běžném životě. Cílem práce je tyto hodnoty pojmenovat a doložit jejich význam v životě člověka a tedy i přínos lezení jako sportu a jako volnočasové aktivity.

Budete-li mít tedy pět minut, které věnujete tomuto anonymnímu dotazníku a pošlete mi jej na adresu kalasp@atlas.cz, budu Vám vděčný. Mnohokrát děkuji.

Postup pro vyplnění: vyhovující odpověď, prosím, zakroužkujte (zvýrazněte **červenou** barvou, **tučně**, nebo jednoduše to, co Vám nevyhovuje, smažte), případně dopište odpověď či její doplnění do volného řádku, nebo na konec dotazníku.

---

1. Jsem ·MUŽ ·ŽENA
2. Je mi ·méně než 16 let ·16 – 27 let ·28 a více let
3. Jsem ·student ·pracující ·nezaměstnaný
4. Skalnímu lezení či horolezectví se věnuji ..... let
5. Lezení provozuji ·několikrát týdně ·jednou týdně
·1 – 2 krát do měsíce ·příležitostně
6. Lezu ·s kamarády ·s partnerem/ partnerkou
·různě – je mi jedno s kým
7. Lezení se věnuji, protože ·je to koníček ·jde o ideální způsob pohybu
·jsem rád v přírodě
·mám rád riziko („adrenalin“)
·jiný důvod .....
8. (Při) lezení ·neřeším riziko ·není nebezpečné
·je nebezpečné, ale výše rizika je pro mě únosná
·je výrazně nebezpečnější než jiné sporty a tohoto rizika jsem si vědom
jiný názor.....

9. Jestliže máte (nebo v budoucnu plánujete) děti ·vedu (povedu) je k lezení
·nechci, aby provozovaly tento sport

10. Souhlasíte s názorem, že lezení je životní styl? ·ANO ·NE

11. Jestliže jste v bodě 10 odpověděl ANO:

Co pro Vás konkrétně znamená vnímat lezení jako životní styl?

.....

12. Může se člověk při lezení naučit nějakým dovednostem nebo si osvojit přístupy a hodnoty,
které uplatní v běžném životě? ·ANO ·NE

Jestliže jste odpověděl ANO, pak, prosím, napište, čemu se člověk může při lezení naučit.

.....

Mnohokrát děkuji za vyplnění dotazníku. Petr Kalas

ABSTRAKT

KALAS, P. *Horolezectví jako cesta k získání odvahy ve víře?* České Budějovice 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické a sociální etiky. Vedoucí práce J. Šrajer.

Klíčová slova: logoterapie, individuace, sebepoznání, smysl života, odpovědnost, volný čas, sport, hodnoty, horolezecké hodnoty.

Práce představuje Franklovu logoterapii a Jungův proces individuace jako výchozí body, které předpokládají odpovědnost každého člověka za vlastní život. Pro člověka je nezbytné znát smysl svého života, zejména pak jeho aktivní hledání.

Základním úkolem práce je odpovědět na otázku, jestli horolezectví, jako jedna z volnočasových sportovních aktivit, může člověku nabídnout hodnoty podstatné k jeho životu.

Stěžejní kapitola, která se zaměřuje na horolezecké hodnoty, se skládá ze dvou částí. Teoretická část uvádí příklady několika hodnot, které jsou pro horolezectví důležité. Praktická část vychází z ankety, uspořádané mezi horolezci. Obě dochází k závěru, že horolezectví je inspirujícím sportem i pro nehorolezce. Pro plnohodnotný život je však podstatná především odvaha převzít za svůj život odpovědnost. Teprve pro takového člověka je horolezectví inspirující aktivitou.

ABSTRACT

KALAS, P. *Rock Climbing As a Way of Getting Courage in Faith.*

Key words: logotherapy, individuation, self-knowledge, meaning of life, responsibility, leisure time, sport, values, rock climbing values.

The thesis introduces Frankl's logotherapy and Jung's process of individuation as starting points which presuppose everyone's responsibility for their own life. It is necessary for a man to know their meaning of life, and most of all its active seeking.

The main aim of the thesis is to answer the question whether rock climbing, as a sport leisure time activity, can offer values substantial for life.

The fundamental chapter, which is focused on rock climbing values, consists of two parts. The first theoretical part presents a few examples of values that are important for rock climbing. The practical part is based on a survey carried out among rock climbers. Both parts come to the conclusion that rock climbing is inspiring for rock-climbers as well as non-climbers. However, it is the courage to take responsibility for life that is essential for it to be fully-fledged, and only for such a person is rock climbing an inspiring activity.